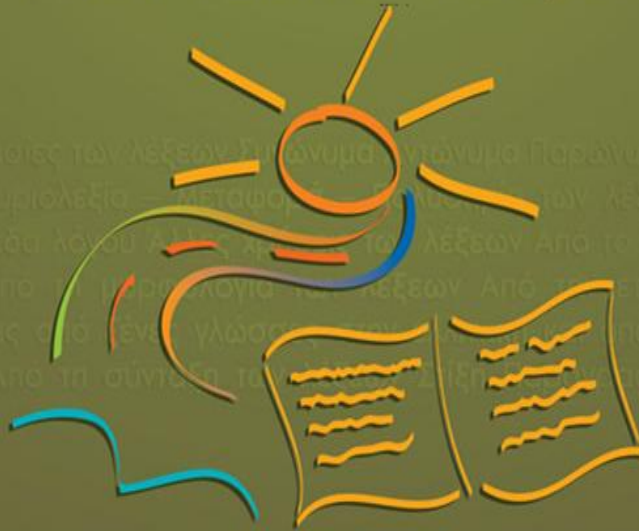

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

γλωσσικές ασκήσεις

Α΄ Β΄ Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

3ος Τόμος

γλωσσικές ασκήσεις

για το γενικό λύκειο

3ος Τόμος

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ**

**Γλυκερία Β. Κανδήρου
Δημήτριος Ε. Πασχαλίδης
Σπύρος Ν. Ρίζου**

Συντονισμός: Χρίστος Λ. Τσολάκης

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

**Ομάδα εργασίας για το Ινστιτούτου
Εκπαιδευτικής
Πολιτικής**

**Προσαρμογή: Κατερίνα Γεωργιάδη,
Εκπαιδευτικός
Επιμέλεια: Βασίλης Καρτέρης,
Εκπαιδευτικός**

Επιστημονικός υπεύθυνος:
Βασίλης Κουρμπέτης,
Σύμβουλος Α΄ του Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ

Υπεύθυνη του έργου: Μαρία
Γελαστοπούλου,
M.Ed. Ειδικής Αγωγής

Τεχνική υποστήριξη: Κωνσταντίνος
Γκυρτής, Δρ. Πληροφορικής

Συγγραφείς
Γλυκερία Κανδήρου
Φιλολόγος, Καθηγήτρια
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης
Δημήτριος Ε. Πασχαλίδης
Φιλολόγος, Καθηγητής
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης
Σπύρος Ν. Ρίζου
Φιλολόγος, Καθηγητής
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Συντονιστής
Χρίστος Λ. Τσολάκης
Καθηγητής Νεοελληνικής Γλώσσας
στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο
Θεσσαλονίκης

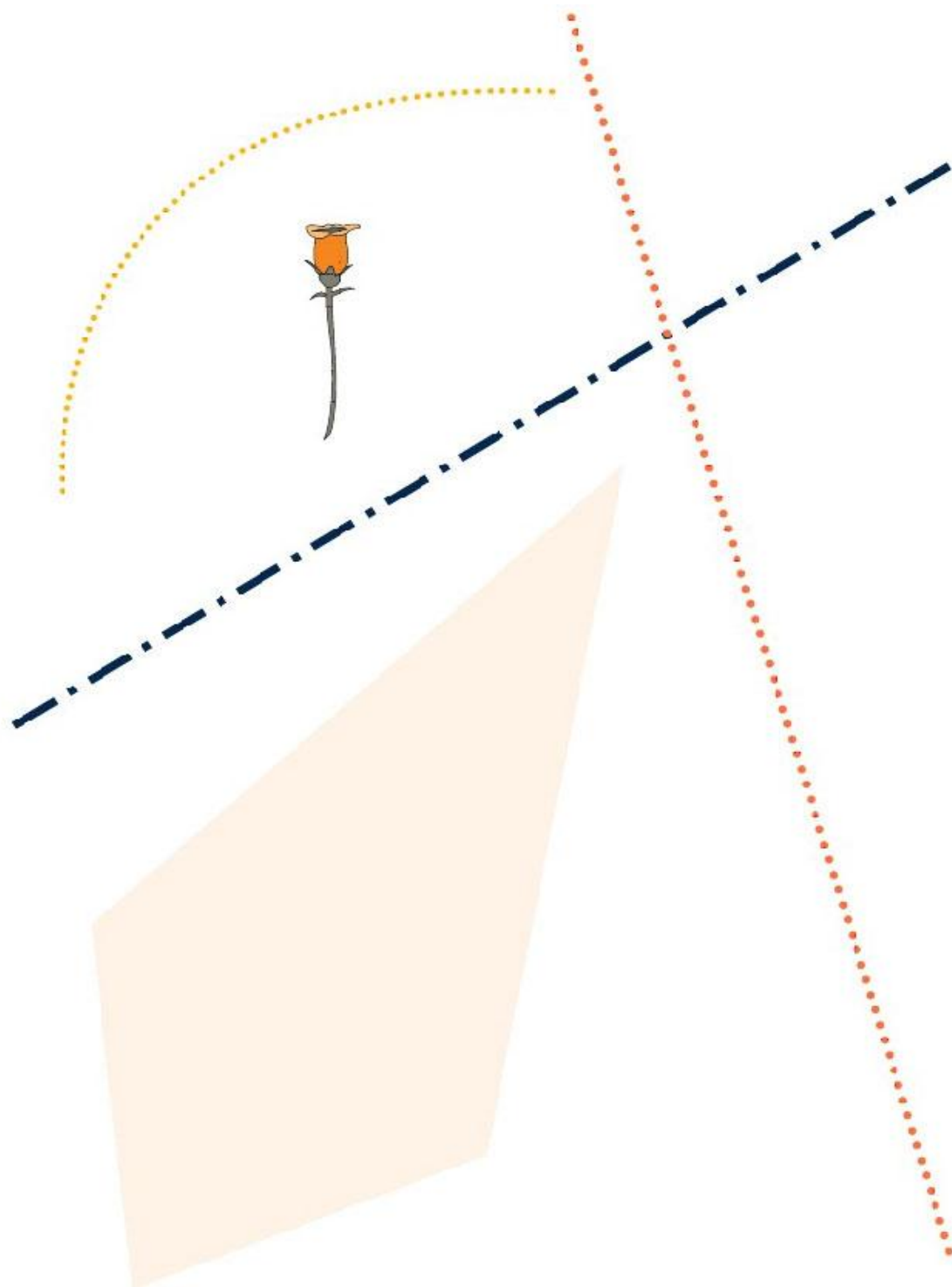
Υπεύθυνες για το Παιδαγωγικό
Ινστιτούτο
Χριστίνα Αργυροπούλου
Σύμβουλος

Χριστίνα Βέικου
Σύμβουλος

Δημιουργικό
Βαλεριάνο Τροϊάνι

Αποχρωματισμοί
De Novo

Γ' ΑΠΟ ΤΗ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Η ενότητα αυτή προσπαθεί να εστιάσει την προσοχή μας στις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες γίνονται λάθη που αφορούν το μορφολογικό επίπεδο της γλώσσας. Τέτοια είναι: π.χ. λάθη στο σχηματισμό των χρόνων κάποιων ρημάτων (π.χ. προηγόταν αντί προηγούνταν)· ο λανθασμένος σχηματισμός της προστακτικής με αύξηση (π.χ. ακούμε συχνά υπέγραψε αντί για το σωστό υπόγραψε)· λάθη στο σχηματισμό των συνοπτικών και των συντελεσμένων χρόνων των ρημάτων που έχουν β' συνθετικό το "άγω" και το "βάλλω" (π.χ. έχει εξάγει αντί για το σωστό έχει εξαγάγει)· λάθη στο σχηματισμό των μετοχών (π.χ. των πληγέντων περιοχών αντί για το σωστό των πληγείσων περιοχών)· λάθη στον τονισμό των ουσιαστικών και των επιθέτων

(π.χ. η τακτική των αντιπάλων, αλλά η τακτική των αντίπαλων κομμάτων) και άλλα.

1. Να συμπληρώσετε τις φράσεις τοποθετώντας στον αόριστο τα ρήματα που σας δίνονται σε παρένθεση.

**1.Ο πρωθυπουργός
..... (προαναγγέλλω) με έμμεσο τρόπο τον ανασχηματισμό της κυβέρνησης.**

2.Αν και ήταν τελευταίος σε ψήφους, το δεκαπενταμελές τον (εκλέγω) πρόεδρο.

3.Δεν τον κατηγορήσα άδικα (συλλέγω) ήδη πολλά στοιχεία σε βάρος του.

4.Ο Θουκυδίδης (συγγράφω) την ιστορία του Πελοποννησιακού πολέμου, ενώ βρισκόταν στην εξορία.

5.Ο ελληνικός λαός (προτάσσω) με αποφασιστικότητα τα στήθη του στον αλαζόνα εισβολέα.

6. Στη δουλειά αυτή είμαι καινούριος με (προσλαμβάνω) πρόσφατα.

7. Λυπάμαι που θα το πω, αλλά αυτός ο άνθρωπος με (προσβάλλω) χθες αδικαιολόγητα.

8. Με δική μου εντολή ο δικηγόρος μου (προσβάλλω) τη διαθήκη.

9. Ο Γιάννης μάς (εκθέτω) ανεπανόρθωτα με τη συμπεριφορά του.

10. Πήγαμε όλοι μαζί στο διευθυντή και του (εκθέτω) ποια είναι η κατάσταση.

11. Το 6ο Σύνταγμα έκανε έφοδο και (καταλαμβάνω) την κορυφογραμμή.

12. (Καταλαβαίνω) τις προθέσεις μου, αν και προσπάθησα να τις αποκρύψω.

2. Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις (ενεστώτα) των ρημάτων στις παρακάτω προτάσεις:

- 1. Δε χωρ..... καμιά αμφιβολία ότι έχεις δίκαιο.**
- 2. Συνηθίζει να υποχωρ....., όταν διαπιστώνει πως έχει άδικο.**
- 3. Η στάση του δε βοηθ..... να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα.**
- 4. Το εξάρτημα αυτό υποβοηθ..... την κίνηση του οχήματος.**
- 5. Προσπαθώ να καταλάβω ποιος κιν..... τα νήματα.**
- 6. Σε λίγο ξεκιν..... η προσπάθεια για την κατάκτηση του τίτλου.**
- 7. Μιλ..... πολύ και ακούς λίγο.**
- 8. Δεν πρέπει να συνομιλ.....ς με αγνώστους.**
- 9. Το γραφείο του λειτουργ..... μόνο τις εργάσιμες ώρες.**

10. Σε ποια εκκλησία λειτουργώ..... ο παπα-Πέτρος;

11. Μπορείς να μου πεις ποιος σε προπονώ..... και είσαι σε τέτοια φόρμα;

12. Ξέρω πως πονώ..... η καρδιά σου κάθε φορά που φεύγω.

3. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ρήματος στο χρόνο που σας δίνεται στην παρένθεση. Όπου χρειάζεται να χρησιμοποιήσετε περίφραση κάνοντας και τις αναγκαίες αλλαγές.

1. Κάθε φορά που μου δινόταν η ευκαιρία (εισηγούμαι, παρατ.) στο συμβούλιο τις προτάσεις μου.

2. Παλιότερα πολλοί γονείς (στερούμαι, παρατ.)

τα πάντα, για να σπουδάσουν τα παιδιά τους.

3.Είναι άγνωστο από ποιους (αποτελούμαι, παρατ.) το συμβούλιο.

4.Τελικά, μόνο εμείς (εγγυώμαι, ενεστ.) την επιτυχία του αγώνα.

5.Η στάση τους έδειχνε πως (φοβούμαι, παρατ.) τις συνέπειες των πράξεών τους.

6.Πάντοτε (θεωρώ, παρατ.) καλύτεροι από τους άλλους.

7.Πολύ συχνά (διασπώμαι, παρατ.) το μέτωπο από τους βομβαρδισμούς.

8.Διαπίστωσα πως κάθε φορά που (προηγούμαι, παρατ.) η ομάδα μου, στο τέλος έφευγε ηττημένη.

9.Δεν (κρατιέμαι, παρατ.) από τις χειρολαβές και χτυπήσατε,

μόλις φρέναρε το αυτοκίνητο.

10. Έδειχνε πως

(ενοχλούμαι, παρατ.) από τις παρατηρήσεις μου.

4. Υπογράμμισε το σωστό τύπο της προστακτικής.

1. εγκατέλειψέ το	- εγκατάλειψέ το
2. κατάθεσέ τα	- κατέθεσέ τα
3. υπόγραψε	- υπέγραψε
4. αντίγραψε	- αντέγραψε
5. υπέθεσε	- υπόθεσε
6. μετάβαλε	- μετέβαλε
7. ανάστειλε	- ανέστειλε
8. ανήγγειλε	- ανάγγειλε
9. διάγραψε	- διέγραψε
10. διάταξε	- διέταξε
11. μετέτρεψε	- μετάτρεψε
12. απόβαλε	- απέβαλε
13. επανάλαβε	- επανέλαβε
14. απόκλεισε	- απέκλεισε

15. επίμεινε	- επέμεινε
16. απέκρουσε	- απόκρουσε
17. περίγραψε	- περιέγραψε
18. ανέπτυξε	- ανάπτυξε
19. αντέκρουσε	- αντίκρουσε
20. επέλεξε	- επίλεξε

5. Γίνεται συχνά λάθος στη χρήση κάποιων ρημάτων της νεοελληνικής γλώσσας. Στις προτάσεις που ακολουθούν κλείνονται μέσα στην παρένθεση δύο τύποι, ένας σωστός και ένας λανθασμένος. Επιλέξτε το σωστό και συμπληρώστε τα κενά.

1. Η εφημερίδα μας
(αίρει – άρει) την αυλαία του προσεδριακού παρασκηνίου.
2. Δεν αντέχω άλλο·
(έχω απηυδήσει – έχω απαυδήσει)
να σε περιμένω.

3. Δήλωσαν κατηγορηματικά ότι στο
εξής (θα απέχουν
– απόσχουν) από κάθε εκδήλωση.
4. (είχα από-
ταθεί – είχα αποτανθεί) στο αρμόδιο
υπάλληλο για το πρόβλημά μου.
5. Είναι αναγκαίο
(να επισπευθεί – να επισπευσθεί) η
ολοκλήρωση του έργου.
6. Σας (εφιστώ –
επιστώ) την προσοχή στις επιπτώ-
σεις του καπνίσματος.
7. Τους
(έχω επιστήσει – έχω εφιστήσει)
την προσοχή στις επιπτώσεις του
καπνίσματος.
8. Θέλω να σας (εφι-
στήσω – επιστήσω) την προσοχή
στις συνέπειες του καπνίσματος.
9. Στο κείμενό του
(παρεισφύουν – παρεισφρέουν)
λάθη, γιατί είναι επιπόλαιος.

10.Του (παράσχει – παρέχει) όλες τις δυνατότητες να πετύχει.

11.Εμείς συχνά (συμμετέχουμε – συμμετάσχουμε) στις εκδηλώσεις του συλλόγου.

12.Ο υπουργός (θα συμμετέχει – θα συμμετάσχει) την Κυριακή στην εκδήλωση του συλλόγου μας.

13.Μέχρι το βράδυ (θα έχουν περι-
..... (θα έχουν περι-
συνελέξει – θα έχουν περισυλλέξει)
όλους τους ναυαγούς.

14.Από τη συζήτηση που έγινε,
..... (είχα συνάγει –
είχα συναγάγει) το συμπέρασμα ότι
δεν ήταν πρόθυμοι να μας βοηθή-
σουν.

15.Για να (παρά-
ξει — παραγάγει) ο δημοσιογράφος
υπεύθυνο έργο, πρέπει να είναι ο-

λοκληρωμένη προσωπικότητα.

6. Πολλές φορές χρησιμοποιούμε λόγιους τύπους μετοχών στη θέση αναφορικών προτάσεων.

Στις φράσεις που ακολουθούν να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο των μετοχών που σας δίνονται σε παρένθεση.

1.Ο πρωθυπουργός επισκέφθηκε τους κατοίκους των..... (ο πληγείς) περιοχών.

2.Οι σεισμοπαθείς εξέφρασαν την ευγνωμοσύνη τους στις ανθρωπιστικές οργανώσεις για τις (ο προσφερθείς) υπηρεσίες.

3.Ο κατηγορούμενος ζήτησε να θεωρηθούν αναξιόπιστες οι κατηγορίες του (ο ενάγων)

- 4.Οι έρευνες σταμάτησαν εξαιτίας των (ο επικρατών) καιρικών συνθηκών στην περιοχή.
- 5.Υπολογίζεται ότι στο υπολειπόμενο διάστημα θα αυξηθεί σημαντικά ο όγκος των (ο τρέχων) συναλλαγών.
- 6.Οι οικονομικές υπηρεσίες αδυνατούν να εκτιμήσουν το μέγεθος των (ο διαφυγών) κερδών.
- 7.Όλοι συμφωνήσαμε στη συζήτηση ότι αυτή είναι η (ο επικρατών) αντίληψη.
- 8.Ο «τουρίστας» με τη φωτογραφική του μηχανή είναι ένα (ο εξέχων) σύμβολο μιας αλλοτριωμένης σχέσης με τον κόσμο.
- 9.Οι (ο συμμετασχών) συζήτησαν προβλήματα που μπορούν να λυθούν μόνο με διεθνείς προσπάθειες.

10. Η ευθύνη του
(διδάσκων) είναι μεγάλη.

7. Συμπληρώστε τα κενά με **ο ή ω**.

ιδ....μένος	ειπ....μένος
περν....ντας	γράφ....ντας
προσδοκ....μενος	παίρν....ντας
ενεργ....ντας	αφήν....ντας
περισπ....μενος	αφαιρ....ντας
δημιουργ....ντας	περιφερ....μενος
αναιρ....ντας	καμ....μένος
ενάγ....ν	διαμαρτυρ....μενος
πι....μένος	εναγ....μενος

8. Να επιλέξετε το κατάλληλο ρήμα από αυτά που βρίσκονται μέσα στο πλαίσιο και να συμπληρώσετε τα κενά με τον τύπο του ρήματος που ταιριάζει σε κάθε φράση.

υποβάλλω, υπερβάλλω,
αμφιβάλλων, επιβάλλω,
αποβάλλω, αναβάλλω, μεταβάλλω,
αντιπαραβάλλω, καταβάλλω

A.

1. Προσήλθε στην αρμόδια υπηρεσία, για να τα δικαιολογητικά της.
2. Πήγα να την εισφορά μου.
3. αίτηση και εγκρίθηκε.
4. Όσες φορές, μου έλυναν τις απορίες μου.
5. Αν και ότι σ' εκείνη την περίπτωση είχα δίκιο, τελικά τον έπεισα.
6. Θελήσαμε να τα κείμενα.

- 7.Οι μετατάξεις
τη σύνθεση του προσωπικού.
- 8.Μην για αύριο ό,τι
έχεις να κάμεις σήμερα.
- 9.Μην αυτήν την υπό-
θεση για αύριο.
- 10.Επιμένει πάντα να μας
.....ΤΙΣ Θέσεις του.
- 11.Πέτυχε ύστερα από έντονη
συζήτηση να την
άποψή του.
- 12.Έχει κάθε ίχνος
ντροπής.
- 13.Μην και περιπλέ-
κεις χωρίς λόγο τα πράγματα.
- 14.Άλλη μια φορά
ριζικά τις απόψεις του.
- 15.Αν πράγματι έσφαλε, να τον
..... .

16.Δεν (παρατατικός)
για την αλήθεια των λόγων του.

17.Δεν (αόριστος) ού-
τε μια στιγμή.

18.Πήγε να τα σέβη του.

εισάγω, συνάγω, εξάγω, ενάγω,
προσάγω, διεξάγω

B.

1.Η χώρα στο παρελθόν
λιγνίτη.

2.Το προηγούμενο έτος η χώρα μας
είχε από το εξωτερι-
κό πολλά βιομηχανικά προϊόντα.

3.Θα τα πειστήρια.

4.Η αντιπολίτευση ζήτησε από την
κυβέρνηση να εκλο-
γές.

**5.Εγκαλούσαν και τον
καθένα ακόμη και για ασήμαντο λό-
γο.**

**6.Προσπάθησαν να
κάθε μορφής προϊόντα.**

**7.Έχει τα συμπερά-
σματά του.**

**8.Σκοπός του ήταν να τους
..... στα δικαστήρια για το
παράπτωμά τους.**

**9.Θα τον συλλάβουν και θα τον
..... στη δικαιοσύνη.**

9. Να συμπληρώσετε τις λέξεις με τα γράμματα που λείπουν:

A.

ασκ....στε

κρατηθ....τε

αγαπ....στε

δροσιστ....τε

αναρωτηθ....τε

προχωρ....τε

αφ....στε

υπηρετ....τε

λυθ....τε

κατακλ....στε

κρατ....στε

κλ....στε

δροσ....στε

κυβερν....στε

διαμαρτυρ....θ....τε

καθαρ....στε

φυλαχτ....τε

λ....στε

δακρ....στε

αντικρ....στε

B.

κλα....ένος

διαμαρτυρ....μένος

εντειχ....σμένος

δαν....σμένος

κατακλ....σμένος

αποθαρρ....μένος

εκλεπτ....σμένος

συγχ....σμένος

π....γμένος

μεθ....σμένος

φαγ....μένος

κα....ένος

διασ....ρμένος

συναθρ....σμένος

κλ....σμένος

δακρ....σμένος

καταψ....φ....σμένος

πρ....σμένος

επιβαρ....μένος

μυ....μένος

θρε....ένος

κατατεθ....μένος

10. Στις παρακάτω φράσεις να υπογραμμίσετε τα λάθη και να γράψετε το σωστό.

1.Ερευνείστε το θέμα και απαντείστε μας σε σύντομο χρονικό διάστημα.

2.Κατήγγειλέ τους στην αστυνομία και μ' αυτόν τον τρόπο απήλλαξέ μας από μερικούς ενοχλητικούς.

3.Έχει δωθεί παράταση. Ήλεγξε τα κείμενα και ύστερα αντέγραψέ τα προσεκτικά.

4.Να ομολογίσεις ότι έσφαλλες αφήνοντας τη δουλειά σου.

5.Μόλις τον γνωρίσαμε, τον περιβάλαμε αμέσως με την εμπιστοσύνη μας. Όσο καιρό ήταν κοντά

μας, τον περιβάλαμε με την αγάπη μας.

6. Έμεινε κρυμένος μην ξέροντας τι να κάνει.

7. Κανένας δεν ήταν διατεθειμένος να παραδεχτεί το σφάλμα του.

8. Το τιμόμενο πρόσωπο στην εκδήλωση ήταν μια εργαζόμενη πολύτεκνη μητέρα.

9. Μη δώστε σημασία ό,τι κι αν σας πούνε.

10. Προσπαθείστε να καταβάλλετε όλες σας τις δυνάμεις για την επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου.

11.Τους υπέβαλλε μήνυση, γιατί τον απέρριψαν χωρίς να αιτιολογήσουν την απόφασή τους.

12.Έχει ανάγει σε προσωπική του υπόθεση το θέμα.

11. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με τα ονόματα που σας δίνονται σε παρένθεση.

**1.η πρεσβεία της
(Νικαράγουα)**

**2.το φουστάνι της
(κ. Μυλωνά)**

**3.οι ταινίες της
(Αλίκη Βουγιουκλάκη)**

**4.τα αξιοθέατα του
(Όσλο)**

**5.το καρναβάλι του
(Ρίο)**

- 6.η γέφυρα του
(Ρίο – Αντίρριο)
- 7.οι ουρανοξύστες του
(Σικάγο)
- 8.το λιμάνι του(Μπάρι)
- 9.ο πύργος του Άιφελ, σύμβολο του
..... (Παρίσι)
- 10.οι κασέτες του
(βίντεο)
- 11.τα κέρδη του
(καζίνο)

12. Να μεταφέρετε τις παρακάτω φράσεις στον πληθυντικό.

1.Ο αιχμάλωτος υπομένει τα πάντα.
.....
.....

2.Ο στρατηγός είχε την ικανότητα να εμπνέει θάρρος στους στρατιώτες.

.....
.....
.....
3. Η εμφάνισή του ήταν ευπρεπής και το ύφος του σοβαρό.
.....
.....

.....
.....
4. Η εταιρεία ενδιαφερόταν πολύ για το κόστος του προϊόντος της.
.....
.....

.....
.....
5. Το αποτέλεσμα της σκληρής δουλειάς του φάνηκε γρήγορα.
.....
.....

.....
.....
6. Κάθε άνθρωπος θεωρεί την ειλικρίνεια προσόν.
.....
.....

.....
.....
7. Η συνεχής προσπάθεια και η κούραση τον έφθειραν.
.....
.....

.....
8. Τον απείλησαν να τον θέσουν σε
διαθεσιμότητα.
.....

.....
9. Παρόλο που τον θεωρούσαν αφε-
λή, αντιλήφθηκε τον υπαινιγμό.
.....

.....
10. Ο αμφορέας που βρέθηκε ήταν
μεγάλος και βαρύς.
.....
.....

13. Να σχηματίσετε το θηλυκό των
παρακάτω ουσιαστικών ή επιθέ-
των:

Αρσενικό

Θηλυκό

βουλευτής

πρύτανης

αυτοκράτορας

Αρσενικό

Θηλυκό

συγγραφέας

γυμνασιάρχης

λυκειάρχης

γραμματέας

νομάρχης

καλλιτέχνης

εισαγγελέας

ειρηνοδίκης

Αρσενικό

Θηλυκό

πρέσβης

πρεσβευτής

πολύς

αραιός

χρυσ αφής

νόθος

άδικος

επιεικής

ελαφρύς

διαρκής

14. Συμπληρώστε τα γράμματα που λείπουν.

δυσμέν....α

παράν....α

αρρώστ....α

πεζοπορ....α

παλίρρ....α

εποπτ....α

εκστρατ....α

ανδρ....α

δουλ....α

κηδεμον....α

λατρ....α

επιμέλ....α

σύμπν....α

πορ....α

αντιπροσωπ....α

καπηλ....α

στρατ....ά

πλαστοπροσωπ....α

αρχαιοκαπηλ....α

ανεξιθρησκ....α

ανανδρ....α

εθελοδουλ....α

συμπόν....α

αρχαιολατρ....α

15. Συμπληρώστε το σωστό τύπο του επιθέτου που σας δίνεται στην παρένθεση, ανάλογα με το ουσιαστικό που προσδιορίζει.

- 1.(ασυνήθης) φαινόμενο
- 2.(αυτάρκης) κράτος
- 3.(στοιχειώδης) καθήκοντα
- 4.(αγωνιώδης) ερώτημα
- 5.(θυελλώδης) ανέμων
- 6.(διαμπερής) διαμέρισμα
- 7.(εκτενής) αναφοράς
- 8.(λοιμώδης) νόσων
- 9.(δαιδαλώδης) οικο-
δομήματα
- 10.(ευσεβής) κληρικούς

16. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ουσιαστικού ή του επιθέτου που βρίσκεται στην παρένθεση. Τι παρατηρείτε σχετικά με τον τονισμό;

1.Η τακτική των
(αντίπαλος) μας ήταν ανήθικη.

2. Η τακτική των
(αντίπαλος) κομμάτων ήταν επικί-
νδυνη για τη χώρα.
3. Αναφέρθηκε διεξοδικά στη ζημιά
του ελληνικού
(Δημόσιο).
4. Η διασπάθιση του
(δημόσιο) χρήματος ήταν μεγάλη.
5. Περιμένουμε πιο δραστήρια συμ-
μετοχή των (διανο-
ούμενος) στα καθημερινά προβλή-
ματα της κοινωνίας.
6. Τα κράτη σπάνια ακολουθούν τις
υποδείξεις των
(διανοούμενος) πολιτών τους.
7. Θαύμασε την υπομονή του
..... (άρρωστος).
8. Πλήθος
(άρρωστος) παιδιών επισκέφθηκε
τα εξωτερικά ιατρεία του νοσοκο-
μείου.

9. Η παραβίαση των
(κύριος) όρων της συνθήκης ήταν
φανερή.

10. Το επίσημο ένδυμα των
(κύριος) είναι το φράκο και των
..... (κυρία) το
σκούρο μακρύ φόρεμα.

17. Να συμπληρώσετε τα κενά και να διατυπώσετε τον κανόνα.

1. Η ασχολία με τα φυτά δίνει πολ.....
χαρά στον άνθρωπο.

2. Η εφαρμογή της οχτάωρης
εργασίας είχε πολ..... μεγάλη σημα-
σία για τους εργαζομένους.

3. Οι μεγαλουπόλεις πολ..... φτω-
χών χωρών είναι απλώς χωριά
πολ..... εκατομμυρίων.

4. Απαιτείται πολ..... αγάπη, για να
νιώθει ένα μικρό παιδί ασφαλές.

5.Οι άνθρωποι σήμερα κουράζονται πολ....., για να ανταποκριθούν στις ποικίλες ανάγκες της ζωής.

6.Είναι ανάγκη να αντιμετωπίζετε τα ζητήματα που έχουν σχέση με την υγεία σας με λίγ..... μεγαλύτερη σοβαρότητα.

7.Με λίγ..... επιμέλεια μπορεί κανείς να πετύχει πολλά.

8.Δεν αισθανόμασταν πολ.... άνετα και γι' αυτό φύγαμε νωρίς από το σπίτι του.

9.Βάζεις πολ..... ζάχαρη στον καφέ.

10.Κουράστηκες πολ....., αλλά είχες και πολ..... καλή επίδοση.

18. Στα παραδείγματα που ακολουθούν η ίδια λέξη γράφεται δύο φορές, τη μια σωστά και την άλλη λανθασμένα. Να διαγράψετε αυτή που γράφεται λανθασμένα.

1. βεβαρυμένος	βεβαρημένος
2. δωσίλογος	δοσίλογος
3. εισητήριο	εισιτήριο
4. καταχώριση	καταχώρηση
5. πηχιαίος	πηχυαίος
6. πληρείς/πληρεί	πληροίς/πληροί
7. μ' εμένα/μ' εσάς	με μένα/με σας
8. παρεισφρέω	παρεισφρύω
9. υποθάπτω	υποθάπτω
10. παρεπιπτόντως	Παρεμπιπτόντως
11. ακατανόμαστος	Ακατονόμαστος
12. ψηλή (κυριότητα)	ψηλή (κυριότητα)
13. ανταπεξέρχομαι	Αντεπεξέρχομαι
14. κοινοτοπία	κοινοτυπία
15. μεγέθυνση	μεγένθυνση
16. αποθανατίζω	απαθανατίζω
17. απαρέκλιτος	απαρέγκλιτος
18. ανδριάντας	αδριάντας

19. Μερικές ομόρριζες λέξεις της γλώσσας μας διαφέρουν στην ορθογραφία. Σ' αυτές που ακολουθούν να συμπληρώσετε το σωστό γράμμα (ή γράμματα).

αν....δυνος,δύνη
....ροφος, ημι....ροφος, δι....ροφος
αλ....φω, αλ....φή, εξάλ....ψη
αμ....βω, αμ....βή
αναμ....γνύω, μ....ξη, μ....γμα,
αμ....γής, μ....γάς
ποικί....ω, ποικι....α, ποικί....ος
λ....πω, ελλ....πής, έλλ....ψη,
έλλ....μμα, υπόλ....πο

20. Να προσθέσετε στα παρακάτω επιρρήματα τα γράμματα που λείπουν:

μακρ....ά
τωνόντ....

ολονυχτ....ς
πλατ....ά

ολημερ....ς	ενδεχομεν....
επομεν....	καταγ....ς
κοντολογ....ς	προηγουμεν....
τροχάδ....ν	βάδ....ν
ομολογουμεν...	επικεφαλ....ς
αυθημερ....ν	εμπρός
σταυροπόδ....	επιεικ....ς
φέτ....	ειδεμ....
μονορούφ....	αποβραδ....ς
αντίκρ....	πέρσ....
καταμεσ....ς	παμψηφ....
εξαρχ....ς	

21. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τους σωστούς τύπους των αριθμητικών προσθέτονας κάθε φορά το μισός, μισή, μισό.

**1.Στον αγώνα κόπηκαν τεσσερ
..... χιλιάδες εισιτήρια.**

- 2.Περίμενα δυόμ ώρες στη στάση.
- 3.Η έρευνα διήρκεσε τεσσερ..... μήνες.
- 4.Αγόρασα τρ..... (3,5) μέτρα ύφασμα.
- 5.Θα επιστρέψω σε ενάμισ..... μήνα.
- 6.Διήνυσα το ενάμισ..... χιλιόμετρο σε τρ λεπτά.
- 7.Εμφανίστηκε με καθυστέρηση δυόμ..... ωρών.
- 8.Πέρασε κιόλας ενάμισ..... χρόνος από τότε που έφυγε ο αδελφός μου.
- 9.Τεσσερ..... χιλιάδες θεατές παρακολούθησαν ένα πρόγραμμα τεσσερ..... ωρών.
- 10.Ξόδεψα τρ..... (3,5) εκατομμύρια δραχμές για την ανακαίνιση του σπιτιού μου.

11. Πέρασαν τρ..... (3,5) μήνες από τότε που σε είδα για τελευταία φορά.

12. Τον αγώνα παρακολούθησαν δεκατεσσερ..... χιλιάδες θεατές.

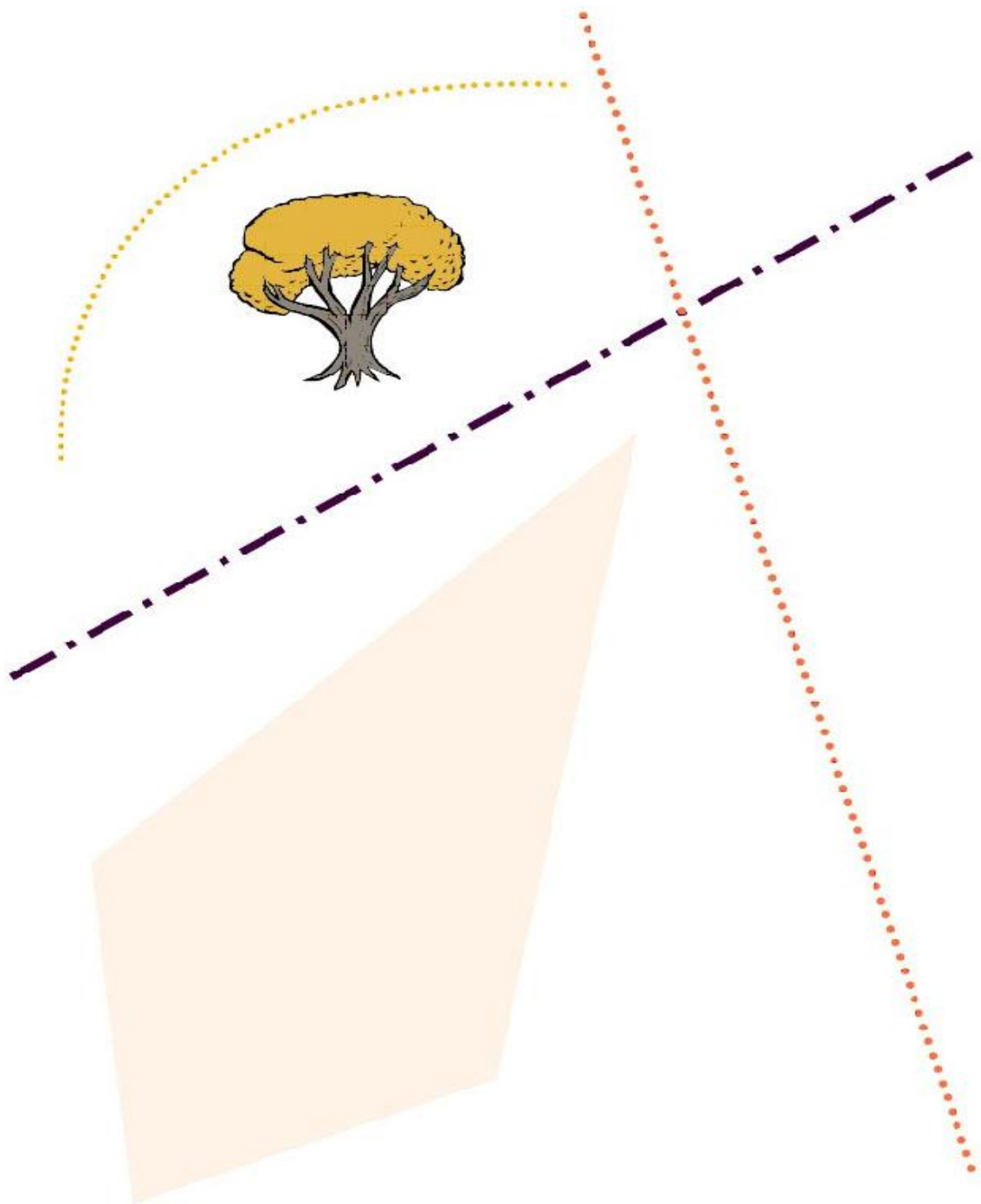
13. Θα βρίσκομαι στο αεροδρόμιο σε τεσσερ..... λεπτά ακριβώς.

22. Να βάλετε διαλυτικά όπου χρειάζονται.

ναυσιπλοία
χαρτοποία
μυικός
άυλος
χαιδεύω
Μαΐου
κοροιδεύω
Πλάι
μωσαικός

Μωυσής
διυλιστήριο
Ευφύια
πρωινός
Μάιος
εξαύλωση
χάιδεψα
κορόιδο
Πλαινός

Δ' ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Η ετυμολογία εξετάζει το έτυμον, δηλαδή τα συστατικά μέρη, την αρχική μορφή και την αρχική σημασία κάθε λέξης· ειδικότερα μελετά την προέλευση των λέξεων αλλά και την πιθανή γενετική συγγένειά τους με αντίστοιχους τύπους των γλωσσών κοινής καταγωγής, με απώτερο στόχο να βρεθεί ο αρχικός τύπος (ρίζα, θέμα κτλ.) και η αρχική σημασία κάθε λέξης. Παράλληλα, μελετά και εξετάζει την ένωση δύο ή περισσότερων λέξεων που οδηγεί στο σχηματισμό μιας νέας λέξης, η οποία μορφολογικά και σημασιολογικά συχνά διαφοροποιείται από τις λέξεις που την απαρτίζουν (π.χ. κακός + καιρός > κακοκαιρία).

Με τη μελέτη της ετυμολογίας διακρίνουμε καλύτερα την πηγή των λέξεων, κατανοούμε τις «περιπέτειές» τους και αντιλαμβανόμαστε ευ-

κολότερα τη διαδικασία παραγωγής νέων λέξεων και το σημασιολογικό μεταχρωματισμό παλαιότερων (π.χ. δορυφόρος < δόρυ+φέρω, παιδεύω< παις).

Ο εκφραστικός πλούτος μιας γλώσσας βασίζεται στο πλήθος των λέξεων, στις σημασίες τους και ταυτόχρονα στην ευκολία που έχει η γλώσσα να σχηματίζει εκφραστικά παράγωγα και σύνθετα. Η ελληνική γλώσσα αποδεικνύεται πως έχει αυτές τις αρετές, καθώς συνταιριάζει στον παραγωγικό της πλούτο ακόμη και τις ξένες λέξεις που πολιτογράφησε και σχηματίζει από αυτές άφθονα παράγωγα και σύνθετα (π.χ. φούρνος>φουρνιά, φούρναρης, ξεφουρνίζω).

Η ελληνική γλώσσα έχει άφθονες παραγωγικές καταλήξεις (π.χ. -μα, -μη, -ος, -έας, -της, -άκι, -άριο, -είο, -

εύω, -τος, -τήρι κτλ). Οι καταλήξεις αυτές, που χαρακτηρίζονται μάλιστα από το πλήθος των σημασιών τους, επιτρέπουν να εκφράζονται και οι πιο λεπτές ακόμη αποχρώσεις (π.χ. άνθρωπος > ανθρωπάκι, ανθρωπάκος, ανθρωπάριο).

Συχνά από την ίδια αρχική λέξη σχηματίζονται με τις ίδιες καταλήξεις διαφορετικά παράγωγα συνώνυμα (π.χ. καλοκαίρι > καλοκαιρινός, καλοκαιριάτικος).

Ιδιαίτερα πλούσια είναι και η σύνθεση, που επιτρέπει να δημιουργούνται νέες λέξεις, πιο παραστατικές (π.χ. λιανοτάγουδο, μοσχομυρίζω κ.ά.) και με διαφορετική συχνά νοηματική απόχρωση σε σχέση με τις σημασίες που είχαν τα δύο συνθετικά χωριστά (π.χ. ανοιχτομάτης, αρχοντοχωριάτης, καλόγερος κ.ά.). Η μελέτη της αρχικής

μορφής και της σημασίας των λέξεων αποδεικνύει ότι η ελληνική γλώσσα, παρά τις αναπόφευκτες μεταβολές που έχει υποστεί στο πέρασμα του χρόνου, αποτελεί σπάνιο παράδειγμα γλώσσας με αδιάσπαστη ιστορική συνέχεια και με τέτοια δομική και λεξιλογική συνοχή, που να επιτρέπει να μιλάμε για μια ενιαία ελληνική γλώσσα από την αρχαιότητα έως σήμερα.

-
- Μ. Τριανταφυλλίδης, Νεοελληνική Γραμματική (της δημοτικής), ΟΕΣΒ, Αθήνα, 1941.**
 - Γ. Μπαμπινιώτης, Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Αθήνα, 1998.**

**Νίκος Εγγονόπουλος (1910-1986).
Σύνθεση με τη λάμπα, 1959.
Λάδι σε μουσαμά (92εκ. Χ 73εκ.)**

Δ΄ Από την ετυμολογία των λέξεων

1. Στον ακόλουθο πίνακα σας δίνονται στην α΄ στήλη ομάδες λόγιων σύνθετων λέξεων. Να γράψετε στη β΄ στήλη την αρχαία λέξη που αποτελεί κοινό συνθετικό κάθε ομάδας λέξεων και στη γ΄ στήλη τη σημασία της.

σύνθετες λέξεις (α΄)	αρχαία λέξη (β΄)	σημασία (γ΄)
ανθρωποκτονία, αυτοκτονία, εντομοκτόνο		

νοσοκομείο, γηροκομείο, δασοκόμος, ανθοκόμος		
δημοκρατία, γραφειοκρατία, αριστοκράτης		
φυγόπρονος, φιλόπρονος, γεωπόνος		
μικροσκοπείο, αστεροσκοπείο,		

καιροσκόπος, βολιδοσκοπώ		
διχοτόμος, ρυμοτομώ, έντομο, σύντομος		
φιλόλογος, φιλονικία, φιλότιμος		
εξωφρενικός, φρενοκομείο, ταπεινοφροσύνη,		

αφροσύνη		
ψευδορκία, ψευδάργυρος, ψευδώνυμο		
αψιμαχία, χειραψία, αψίκορος		

2. Οι λέξεις που ακολουθούν είναι σύνθετες. Να βρείτε πρώτα τα συνθετικά τους και στη συνέχεια τη σημασία τους.

1	δοκησίσοφος	<	δόκησις (δοκώ) + σοφός: αυτόςπου θεωρεί τον εαυτό του σοφό
2	χρησιμοθηρία	<
3	δημοσκόπηση	<

4	εθνεγερσία	<
5	σφυρήλατος	<
6	δωροληψία	<
7	κληροδοτώ	<

8	απόκλιση	∧
9	επίκληση	∧
10	εγκλιματίζομαι	∧
11	εγκληματώ	∧

3. Να βρείτε τις σύνθετες λέξεις των οποίων η σημασία σας δίνεται. Το α΄ συνθετικό όλων των λέξεων είναι κοινό.

1.παράνομο ψάρεμα:

.....

2. αυτός που διαβάζει την εφημερίδα του διπλανού του:

.....

3.παράνομη εισαγωγή ή εξαγωγή εμπορευμάτων:

.....

4.αυτός που επιδίδεται στο εμπόριο απαγορευμένων ειδών:

.....

5.αυτός που κυνηγάει σε απαγορευμένη περιοχή:

.....

6.κόψιμο δένδρων χωρίς την άδεια της δασικής υπηρεσίας:

.....

7.υπεξαίρεση, υποκλοπή:

.....

8.αυτός που επιβιβάζεται κρυφά σε μεταφορικό μέσο χωρίς να πληρώσει εισιτήριο:

.....

9.αυτός που μετακινείται και εγκαθίσταται σε χώρα άλλη από αυτή της καταγωγής του, χωρίς να έχει περάσει από τις νόμιμες διαδικασίες:

.....

4. Βρείτε τις σύνθετες λέξεις των οποίων η σημασία σας δίνεται. (Όλες οι λέξεις έχουν α' συνθετικό τη λέξη «ναυς»).

1 λιμάνι ή όρμος όπου επισκευάζονται πολεμικά πλοία:

.....

2 κατασκευάζω σκάφος:

.....

3 μάχη ανάμεσα σε δύο στόλους:

.....

4 λοστρόμος:

.....

5 ο ανώτατος βαθμός στην ιεραρχία του πολεμικού ναυτικού:

.....

6 επίσημο βιβλίο όπου εγγράφονται τα εμπορικά πλοία:

.....

7 ομάδα εμπορικών πλοίων που πλέουν μαζί:

.....

8 έρευνα που γίνεται σε εμπορικό πλοίο σε καιρό πολέμου:

.....

9 βύθιση ή προσάραξη και συντριβή ενός πλοίου:

.....

10 πλοίο που είναι επικεφαλής του πολεμικού στόλου:

.....

5. Να γράψεις σύνθετες λέξεις, ομόρριζες με τα ρήματα που σου δίνονται, που να έχουν τις παρακάτω σημασίες:

α) ορθώνω

1. ανέγερση, αποκατάσταση, βελτίωση:

.....

2. αποκατάσταση στην προηγούμενη θέση:

.....
3.διόρθωση λάθους, αποζημίωση:

.....
**4.εξαιρετική επιτυχία, ανδραγάθη-
μα:**

.....
β) δίνω

1.κείμενο που δεν έχει δημοσιευτεί:

.....
2.ανυποχώρητος:

.....
**3.επιστολή που δεν έχει επιδοθεί
στον παραλήπτη της:**

.....
**4.αυτός που συνεργάστηκε με τον
κατακτητή:**

.....
**5.η ενέργεια αυτού που δωροδοκεί-
ται:**

γ) βάλλω

1.αυτός που δεν μπορεί να βληθεί από εχθρικά πυρά:

.....

2.η συμμετοχή στην επίτευξη ενός κοινού σκοπού:

.....

3.κάποιος στον οποίο δεν μπορεί να προσάψει κανένας την κατηγορία της παρανομίας ή της μεροληψίας:

.....

4.για ζωντανό οργανισμό που είναι ανθεκτικός στις ασθένειες:

.....

6. Με πρώτο συνθετικό πρόθεση και δεύτερο συνθετικό τη ρίζα του ρήματος **ορώ** να σχηματίσετε σύνθετα ουσιαστικά που να έχουν τις εξής σημασίες:

1. άμεσος τρόπος γνώσης χωρίς την παρέμβαση του λογικού

.....

2. η ικανότητα που έχει ένας άνθρωπος, με βάση κάποια δεδομένα, να διαβλέπει πιθανές εξελίξεις

.....

3. σχέδιο που αναπαριστά σε οριζόντια τομή ένα οικοδόμημα, ένα μηχάνημα, μια κατασκευή

.....

4. σκέψη ενοχοποιητική για κάποιον, η οποία στηρίζεται σε ενδείξεις και όχι σε αποδείξεις

.....

5. η θεώρηση των πραγμάτων σε ένα χρονικό βάθος, η μελλοντική δυνατότητα, η προσδοκία

.....

7. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις με πρώτο ή δεύτερο συνθετικό τη λέξη **τάξη που να σημαίνουν:**

διαίρεση, κατάταξη κατά κατηγορίες

.....
τοποθέτηση στην αρχή ή μπροστά από άλλο

.....
τοποθέτηση μέσα σε συγκροτημένο σύνολο

.....
οριστική απομάκρυνση από το στρατό αξιωματικού ο οποίος έχει υποπέσει σε βαρύ παράπτωμα

.....
διοικητική πράξη, συνταγματικά κατοχυρωμένη, με την οποία το κράτος παίρνει προσωρινά ορισμένα ιδιωτικά αγαθά και τα χρησιμο-

ΠΟΙΕΙ ΜΕ ΣΚΟΠΟ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΕΚΤΑΚΤΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ

8. Να σχηματίσεις σύνθετα ουσιαστικά με δεύτερο συνθετικό παράγωγα του ρήματος **λαμβάνω** και πρώτο συνθετικό: α) μία πρόθεση και β) ένα ουσιαστικό. Τα σύνθετα με πρόθεση να τα συνδυάσετε με ένα επίθετο ή με άλλο ουσιαστικό σε γενική πτώση και να σχηματίσετε ονοματικά σύνολα.

Π.Χ.

α) ανάληψη – ανάληψη χρημάτων

β) εργολήπτης

.....

.....

9. Να βρείτε λέξεις σύνθετες με α' συνθετικό το αρχαίο ρήμα **αλέξω** (=εμποδίζω, φυλάγω) και να τις εντάξετε μέσα σε φράσεις.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. Να βρεις σύνθετες λέξεις με πρώτο συνθετικό τα ρήματα **λείπω, φέρω, λέ(γ)ω** , οι οποίες να έχουν τη σημασία που σας δίνεται.

α) λείπω

1. έλλειψη ανδρών:

.....

2. ξαφνική και προσωρινή απώλεια των αισθήσεων:

.....

3. έλλειψη ή απώλεια θάρρους σε δύσκολες στιγμές:

.....

4. αυθαίρετη και χωρίς άδεια εγκατάλειψη των τάξεων του στρατού:

.....

β) φέρω

1. αυτός που παρέχει, που δημιουργεί ελπίδες:

.....

2. αξιόπιστος:

.....

3. αυτός που μπορεί να αποδώσει φόρους:

.....

4. αυτός που δεν έχει ή δεν προβάλλει δική του άποψη, αλλά μεταφέρει άκριτα τις απόψεις των άλλων:

.....

γ) λέ(γ)ω

1. η επίμονη αναζήτηση και χρήση σπάνιων λέξεων:

.....

2. λεκτικό παιχνίδι:

.....

3. η έκθεση πεπραγμένων, η απόδοση λογαριασμών για πράξεις και ενέργειες:

.....

4. ο προληπτικός έλεγχος σε προϊόντα του γραπτού κυρίως λόγου αλλά και σε θεάματα κτλ.:

.....

11. Να αλλάξετε το πρώτο συνθετικό των παρακάτω λέξεων και να γράψετε ποια είναι η σημασία των νέων σύνθετων λέξεων.

1. καταγραφή

.....

2. ιδιοτέλεια

.....

3. ύποπτος

.....

4. μετριοπαθής

.....

5. αλλόδοξος

.....

6. πλεονεξία

.....

12. Να βρείτε τη σημασία των παρακάτω λέξεων και τα συνθετικά τους μέρη. Στη συνέχεια να σχηματίσετε φράσεις με μερικές από αυτές.

1. απόρροια

.....

2. αποκύημα

.....

3. άτρωτος

.....

4. ευπαθής

.....

5. ανεξίτηλος

.....

6. δειγματοληψία

.....

7. ανεπίληπτος

.....

8. σύγκλιση

.....

9. πρόσκληση

.....

10. εξιτήριο

.....

13. Να συνθέσετε κάθε λέξη της ομάδας Α' με όσο περισσότερες λέξεις της ομάδας Β' μπορείτε και να σχηματίσετε σύνθετες και παρασύνθετες λέξεις.

A	B'
αυτός	ορώ
εν	τέλος (=σκοπός)
δήμος	δόξα
επί	κρατώ
συν	έργον

.....
.....
.....
.....
.....
.....

**14. Ποια είναι η σημασία του α΄
συνθετικού στις παρακάτω λέξεις;
Να σχηματίσετε και άλλες σύνθετες
λέξεις που να έχουν τα ίδια χωριστά
μόρια ως α΄ συνθετικό τους.**

1. αείμνηστος

.....

2. αμφίβιο

.....

3. διαγώνιος

.....

4. διχοστασία

.....

5. δυσοίωνος

.....

6. ενδόμυχος

.....

7. έφηβος

.....

8. ευκαιρία

.....

9. ημιμάθεια

.....

10. ομόγλωσσος

.....

11. υφιστάμενος

.....

12. αρχισυντάκτης

.....

13. τηλεσκόπιο

.....

14. περιζήτητος

.....

15. συλλαλητήριο

.....

16. υψίπεδο

.....

17. εμπρόθετος

.....

18. εισπράττω

.....

15. Συνθέστε το ουσιαστικό **λύση** με προθέσεις και συνδυάστε καθένα από τα σύνθετα ουσιαστικά που θα σχηματίσετε με άλλα κατάλληλα ουσιαστικά σε γενική πτώση ενικού ή πληθυντικού αριθμού). π.χ. επίλυση (προβλήματος, διαφορών, εξισώσεων, ζητήματος).

.....

.....

.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

16. Να αποδώσεις με μια σύνθετη λέξη τις ακόλουθες φράσεις:

1. ο επικεφαλής των μουσικών:

.....

2. δυσκολία στην πέψη:

.....

3. ζώα ή φυτά που ζουν και στην ξηρά και στο νερό:

.....

4. ανώδυνος θάνατος:

.....

5. αυτός που έχει το ίδιο κέντρο:

.....

6. εξοικειώνω ένα ζώο ή ένα φυτό σε ξένο κλίμα:

.....

7. εκείνος που δεν μπορεί να ξεβάψει, να σβήσει:

.....

8. δικαστής που κρίνει, χωρίς να παίρνει το μέρος κανενός:

.....

9. εκείνος που έχει την ίδια μητέρα:

.....

10. παράνομη αλιεία:

.....

11. ιδιότητα του οργανισμού να μην προσβάλλεται από ορισμένες αρρώστιες:

.....

12. άγαλμα ή στήλη ή αγγείο σε
αρχαίο τάφο:

.....

13. εκείνος που διαρκεί μια μέρα,
λίγο:

.....

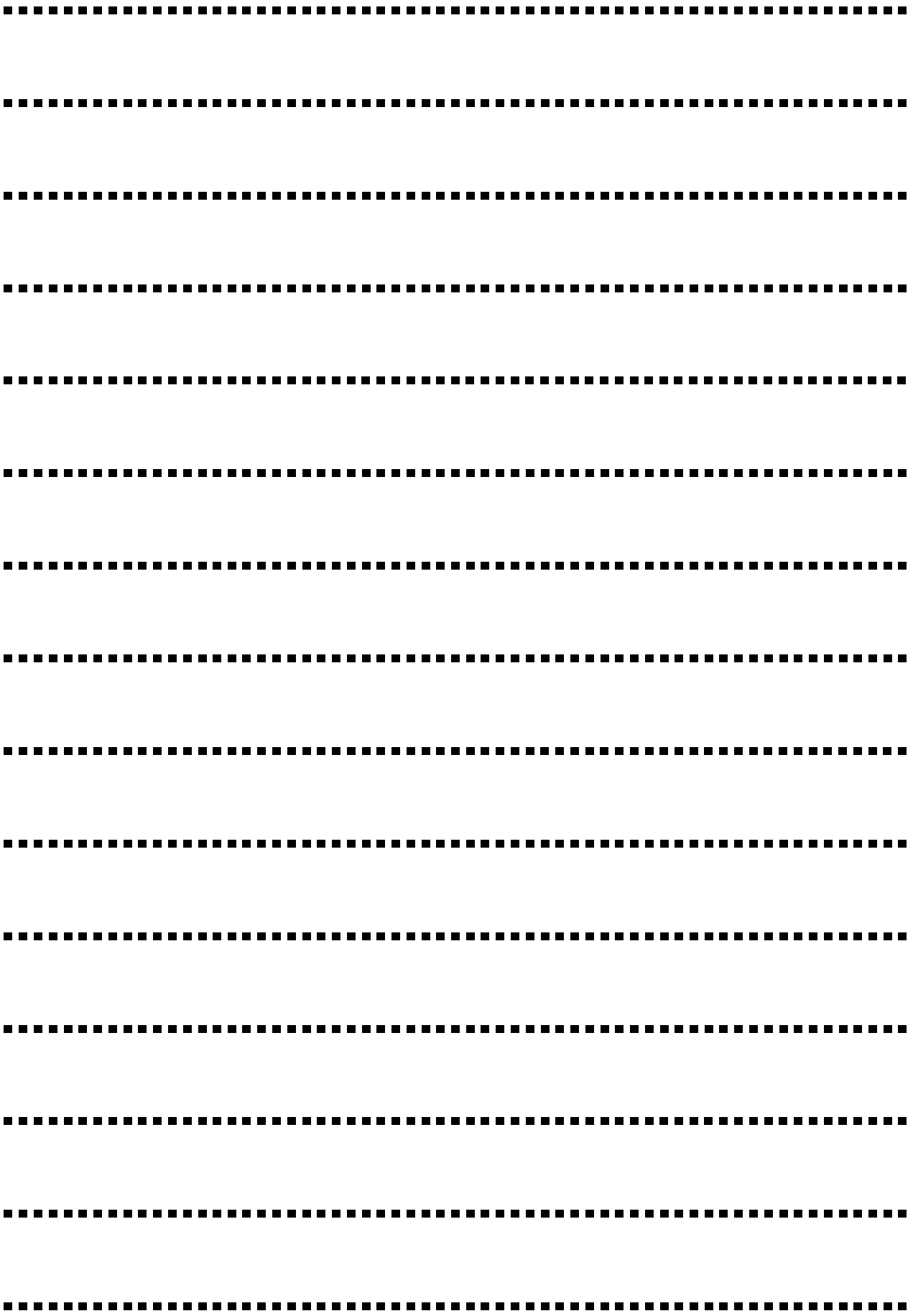
14. ύπαρξη δύο διαφορετικών
απόψεων:

.....

15. εκείνος που ασκεί την ίδια
τέχνη:

.....

17. Να γράψετε σύνθετες λέξεις με
α' συνθετικό την αντωνυμία **αυτός**.
Να χρησιμοποιήσετε όσο περισσό-
τερες από αυτές μπορείτε σε ένα
σύντομο κείμενο, για να περιγράψε-
τε/ χαρακτηρίσετε έναν άνθρωπο
που εκτιμάτε ιδιαίτερα.

18. α) Να βρείτε τα συνθετικά των ακόλουθων σύνθετων λέξεων και τη σημασία που έχουν αυτά τα συνθετικά. β) Να σχηματίσετε και άλλες σύνθετες λέξεις που το β' συνθετικό τους να είναι ομόρριζο με το β' συνθετικό των παρακάτω λέξεων:

1. νοσταλγία

.....

2. αψίκορος

.....

3. αιμοβόρος

.....

4. υδρογόνο

.....

5. ιστοριοδίφης

.....

6. πλειοδοσία

.....

7. δειγματοληψία

.....

8. οικονομία

.....

9. βολιδοσκοπώ

.....

10. εξωφρενικό

.....

11. ματαιοπονία

.....

12. καινοτόμος

.....

13. άπορος

.....

14. νοσοκομείο

.....

15. υποψία

.....

16. λιποθυμώ

.....

17. θεσιθήρας

.....

18. πλησίσιος

.....

19. ιδιομορφία

.....

20. παλινδρόμηση

.....

19. Να βρείτε σύνθετες λέξεις με α' συνθετικό τις αντωνυμίες: **άλλος, έτερος** και **αλλήλους**. Να επιλέξετε κάποιες από τις σύνθετες λέξεις, για να τις εντάξετε σε ένα κατάλληλο γλωσσικό περιβάλλον.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

20. Να σχηματίσετε σύνθετα ρήματα με α' συνθετικό μία πρόθεση και β' συνθετικό το ρήμα **φέρω**. Να χρησιμοποιήσετε τα σύνθετα ρήματα σε φράσεις, έτσι ώστε να φανεί η ιδιαίτερη σημασία του καθενός.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

21. Να γράψετε παράγωγα (απλά ή σύνθετα) των λέξεων που σας δίνονται. Χρησιμοποιώντας μερικά από τα παράγωγα αυτά να γράψετε ένα κείμενο που θα θίγει τα προβλήματα των σύγχρονων μεγαλουπόλεων.

αποξενώνω

αποκόπτω

εντείνω

γνωρίζω

συμβιώνω

ενοχλώ

δένω

προσποιούμαι

μολύνω

ρυπαίνω
δυσχερής
καχύποπτος
δύσπιστος
ειλικρινής
έμπιστος
άγχος

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....
.....
.....
.....

22. Να γράψεις επίθετα ομόρριζα με τις ακόλουθες λέξεις, που να έχουν πρώτο συνθετικό το στερητικό α- (αν-). Να σχηματίσεις με αυτά φράσεις.

1. π.χ. κλωνισμός, ακλόνητος

.....

2. έλεγχος

.....

3. αποσπώμαι

.....

4. αισθάνομαι

.....

5. αλγώ

.....

6. φθείρω

.....

7. πείθω

.....

8. ακολουθώ

.....

9. συστέλλω

.....

10. ελεώ.....

.....

23. Σου δίνεται ένα μικρό κείμενο που αναφέρεται στο ρόλο του υγιούς τύπου. Να συμπληρώσεις τα κενά με παράγωγα ουσιαστικά από τις λέξεις που υπάρχουν στο πλαίσιο.

κατοχυρώνω, υπερβαίνω, προβάλλω, αιτούμαι, παραλείπω, πράττω, σφάλλω

Ο υγιής τύπος διαπαιδαγωγεί με την του καλού· προλαβαίνει και αποκαλύπτει , , καθηκόντων κρίνει και ελέγχει τις των δημόσιων ανδρών, συντελεί στην του δημοκρατικού πολιτεύματος με το να προβάλλει και να υποστηρίζει τα

..... ΤΩΝ ΠΟΛΙ-
ΤΩΝ.

24. Να συμπληρώσεις τα κενά που υπάρχουν στο παρακάτω κείμενο με ουσιαστικά ή επίθετα παράγωγα των λέξεων που δίνονται στις παρενθέσεις.

Το (κρίση) και επίμαχο θέμα είναι βεβαίως η κλινοποίηση του ανθρώπου. Θα αρχίσω με την (παραθέτω) ισχυρισμών που εύκολα καταρρίπτονται. Θα αναφέρω(εφαρμόζω) που ασφαλώς δεν είναι (δύναμαι) να γίνουν (αποδέχομαι) ποτέ και πρέπει εγκαίρως να θεσπιστούν μέτρα που να τις αποκλείουν. Θα τελειώσω με (εφαρμόζω)

της κλωνοποίησης
(ευεργέτης) για τον άνθρωπο. Οι γενικόλογες
(διακηρύσσω) κατά του κλωνισμού του ανθρώπου... είναι τουλάχιστον επιπόλαιες...

25. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με παράγωγα ή ομόρριζα (απλά ή σύνθετα) των λέξεων που είναι στην παρένθεση.

1. Με την αρετή ο άνθρωπος προσπαθεί να σπάσει τα
(δένω) των (έχω)
και των (πάσχω)
του.

2. Είναι (διαχέω) η αντίληψη ότι (εκλύω) των ηθών σαν τη σημερινή δύσκολα θα μπορούσαμε να συναντήσουμε σε άλλη περίοδο της ιστορίας.

3. Η κοινή μας ευθύνη είναι να διατηρήσουμε τον κοινό μας πολιτισμό (μολύνω) από πολιτικές (ρέω).

4. Η δημοκρατία είναι η (πείθω) μέχρι σήμερα (απαντώ) στο (προβάλλω) του περιορισμού της ελευθερίας από την εξουσία.

5. Για να γίνει ο (θεώμαι) ή ο (ακροώμαι) (ενεργώ) (δέχομαι) του (μηνύω) της τέχνης, είναι απαραίτητη η (παιδεύω), η (σύστημα) (εξοικειώνομαι) με τα (δημιουργώ) της.

26. α) Ποια καλλιτεχνικά κινήματα ξέρετε με την κατάληξη **-ισμός** και

ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΚΑΘΕ-
ΝΟΣ;

.....

.....

.....

β) Ποιες κοινωνικοοικονομικές και φιλοσοφικές θεωρίες ξέρετε με την κατάληξη **-ισμός** και ποιο είναι το περιεχόμενο της καθεμιάς;

.....

.....

.....

γ) Ποιες θρησκευτικές διδασκαλίες ξέρετε με την κατάληξη **-ισμός**;

.....

.....

.....

27. Από το κάθε ρήμα που σας δίνεται να γράψετε ένα παράγωγο ουσιαστικό και ένα επίθετο.

1. επιβάλλω >
2. σκέφτομαι >
3. στρώνω >
4. προσφέρω >
5. σημαίνω >
6. προάγω >
7. διατηρώ >
8. Πιέζω >
9. ανατρέπω >

10. προσποιούμαι >

28. Δίπλα στις λέξεις της στήλης Α' να γράψεις σύνθετες συνώνυμες λέξεις που να είναι ομόρριζες με την αντίστοιχη λέξη του πλαισίου.

A'

π.χ συκοφαντία

διαβολή

βάλλω

1. καινοτόμος

.....

ρωγή

2. αμείωτος

.....

πέφτω

3. λειψός

.....

λείπω

4.	ανυποχώρητος	δίδω
5.	απομάκρυνση	πέμπω
6.	μοναδικός	επαναλαμβάνω
7.	άψογος	μέμφομαι
8.	αβάσταχτος	υποφέρω
9.	ξετσίπωτος	τρέπω
10	αβέβαιος	σφάλλω

29. Να γράψετε επίθετα ομόρριζα με τα παρακάτω ουσιαστικά:

1. έμφαση

.....

2. βίος

.....

3. κατάλυση

.....

4. κριτής

.....

5. απάτη

.....

6. άστρο

.....

30. Σας δίνονται τα ρήματα. Να γράψετε ουσιαστικά και επίθετα απλά ή σύνθετα που παράγονται από αυτά.

ρήματα	ουσιαστικά	επίθετα
αναλώνω
τρέφω
καλλιεργώ
φαίνομαι
εκλέγω

δένω
αποβάλλω
ανατρέπω
κινώ
θέτω
εμμένω
κατά- λαμβάνω

δίνω

.....

.....

31. Μια ομάδα μαθητών του σχολείου σου στην οποία συμμετέχεις έχει επισκεφτεί με ένα πρόγραμμα κινητικότητας μια χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε μια συζήτηση ένας ξένος μαθητής, που μαθαίνει στη χώρα του αρχαία ελληνικά, εκφράζει την άποψη ότι η νεοελληνική γλώσσα έχει δεχτεί πολλές επιδράσεις από γειτονικούς λαούς (π.χ. από τους Τούρκους, τους Σλάβους κ.ά.), με αποτέλεσμα να έχει σήμερα πολύ μικρή σχέση με την αρχαία ελληνική. Εσύ, χωρίς να αρνείσαι τις επιδράσεις, που είναι άλλωστε εντελώς φυσικές για όλες τις ανοιχτές κοινωνίες, θέλεις να αποδείξεις ότι η νεοελληνική γλώσσα είναι εξέλιξη της αρχαίας ελληνικής και ο πλούτος της προέρχεται κυρίως από αυτή. Χρησιμοποίησε,

λοιπόν, τις γνώσεις σου από τα αρχαία ελληνικά που έμαθες στο σχολείο, για να αποδείξεις στον ξένο φίλο σου ότι κάνει λάθος.

Σου δίνεται ενδεικτικά ένα μικρό κείμενο από εφημερίδα. Πάρε μία μία τις λέξεις και δείξε του ποιες από αυτές κατάγονται από την αρχαία ελληνική. Μπορείς, φυσικά, να χρησιμοποιήσεις και όποιο άλλο κείμενο θέλεις.

Οδός Γούναρη

Τετάρτη 17 Νοεμβρίου, ώρα 10.30 το πρωί.

Το απόλυτο παράλογο στήνεται κάθε πρωί σε μορφή κάδου απορριμμάτων στην οδό Γούναρη, ακριβώς μπροστά σε διάβαση πε-

ζών και σε φανάρι που υπάρχει εκεί, προκειμένου να εξοικονομηθεί χώρος στάθμευσης για ένα συνεργείο αυτοκινήτων της γειτονιάς! Τι να πει κανείς για το θράσος αυτών που στήνουν κάθε ημέρα τον κάδο στο κεντρικότερο σημείο του Πειραιά αδιαφορώντας για την κυκλοφορία και τι να προσθέσει για την ανοχή των αρχών, που απλώς κοιτάζουν αυτό τον παραλογισμό χωρίς να κάνουν τίποτε...

32. Να υπογραμμίσετε τις λέξεις που ανήκουν στην ίδια γλωσσική οικογένεια με τις λέξεις του πλαισίου.

λαμβάνω	κατάληψη, λάμψη, λαβή, ακατάληπτος, κατάλοιπο
λείπω	υπόλοιπος, αδιάλειπτος, πρόσληψη, ελλιπής
όραση	όραμα, κάτοψη, αόρατος,

διαβαίνω	κάτοπτρο, ορατόριο βατήρας, βήμα, άβουλος, βάση, βάθρο
βάλλω	συμβολή, αδιάβλητος, επιβουλή, βλήμα
παράγω	άγημα, άξονας, άξιος, αγωγή, άγιος
κλίνω	κλήση, κλίμα, κλίση, κλειστός, επικλινής

33. Να γράψετε μία επιστολή (περίπου 300 λέξεις) στο διευθυντή μιας εφημερίδας για τα προβλήματα που δημιουργεί η συμπεριφορά ορισμένων οδηγών, κυρίως στις πόλεις, (αδιαφορία για τους πεζούς, παράνομη στάθμευση, ηχορύπανση κτλ.). Στην επιστολή σας να χρησιμοποιήσετε, όσο είναι δυνατό, και λέξεις που ανήκουν στην ίδια γλωσσ-

**σική οικογένεια με τα ρήματα:
βάλλω, βαίνω, στέκομαι, φέρω.**

34. Να συμπληρώσετε τα κενά με λέξεις, απλές ή σύνθετες, που να ανήκουν στη γλωσσική οικογένεια του ρήματος λέγω.

1. είναι η επίμονη αναζήτηση και χρήση σπάνιων και εξεζητημένων λέξεων.

2. Είναι μεγάλο πλεονέκτημα να μπορεί κανείς να και να εκφράζει την άποψή του χωρίς αοριστολογίες και περιστροφές.

3. Στην επόμενη γενική συνέλευση θα γίνει η του απερχόμενου διοικητικού συμβουλίου.

4. Οι περισσότεροι πολιτικοί κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου υπόσχονται

πολλά που δεν είναι σε θέση να πραγματοποιήσουν.

5.Συνήθως τα δικτατορικά καθεστώτα επιβάλλουν αυστηρή στον τύπο αλλά και σε θεάματα και ακροάματα.

6.Μου έδωσε τη διαβεβαίωση ότι δε θα αναμειχθεί άλλη φορά στις υποθέσεις μας χωρίς την έγκρισή μας.

7.Ο της εταιρείας είναι μια κουκουβάγια.

8.Είναι απέναντι στο Διοικητικό Συμβούλιο για την ανάρμοστη συμπεριφορά του.

35. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω φράσεων με τα κατάλληλα ομόρριζα της αρχαίας ελληνικής λέξης **αιρούμαι**:

- 1.Είμαι σίγουρος πως το έκανε αυτό με αγαθή
- 2.Κατηγόρησαν τον ταμία της επιχείρησης για
ιδιαιτέρως μεγάλου ποσού αυτό το ταμείο.
- 3.Ο κατηγορούμενος συγκέντρωσε όλα τα απαραίτητα στοιχεία και έκανε αίτηση στον Άρειο Πάγο για της καταδικαστικής απόφασης.
- 4.Αποτελεί
δικαίωμά μου να μιλώ ελεύθερα.
- 5.Στα υπηρεσιακά συμβούλια συμμετέχουν δύο
εκπρόσωποι των εργαζομένων.
- 6.Η κατάσταση ήταν.....
περίπλοκη.
- 7.Τον διέγραψαν από το κόμμα, γιατί εξέφρασε.....
απόψεις.

36. Να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω φράσεις με λέξεις που ανήκουν στην οικογένεια της λέξης **πυρ.**

1. Όλα τα δημόσια κτίρια θα έπρεπε να είναι εφοδιασμένα με ηλεκτρονικά συστήματα και, για να προστατεύονται από τον κίνδυνο πυρκαγιάς.

2. Γράφει άρθρα στην εφημερίδα του κατά της γραφειοκρατίας, του νεποτισμού και της αναξιοκρατίας.

3. Τα υλικά από τα οποία κατασκευάστηκαν οι μηχανές είναι, για να αντέχουν σε πολύ υψηλές θερμοκρασίες.

4. λέγεται η τελετή κατά την οποία κάποιος περπατά με γυμνά πόδια επάνω σε αναμμένα κάρβουνα.

5.Η είναι η μέθοδος διακόσμησης στερεών επιφανειών, κυρίως ξύλινων, με πυρακτωμένη μεταλλική ακίδα.

6.Η φωτιά στη διπλανή πολυκατοικία προκλήθηκε από την ενός μικρού μαθητή, που συνήθιζε να παίζει με τα σπέρτα.

7.Επειδή ανάμεσα στα μέλη της επιτροπής ξέσπασε έντονη διαμάχη, ο πρόεδρος αναγκάστηκε να αναλάβει ρόλο.

8.Κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου συνήθως όλα τα κόμματα χρησιμοποιούν φραστικά, για να εντυπωσιάσουν και να κερδίσουν την εύνοια του λαού.

9.Ένας των Σωματιών Ασφαλείας εξουδετέρωσε ευτυχώς τον εκρηκτικό μηχανισμό, πριν

εκραγεί σε κεντρικό σημείο της πόλης.

10. Έχει ωραία μαλλιά.

11. Οι αγωνιστές του 1821 χρησιμο-
ποιούσαν τα,
για να καίνε τα τουρκικά πλοία.

12. Το λιμάνι φωτιζόταν από τους
....., που είχαν τοπο-
θετήσει οι δημοτικές αρχές σε όλες
τις επάλξεις των τειχών, για να δώ-
σουν εορταστικό ύφος στην πόλη
τη βραδιά της Ανάστασης.

13. Ο ήλιος την
άσφαλο το καλοκαίρι.

**37. Να βρείτε λέξεις που να ανή-
κουν στην ίδια γλωσσική οικογέν-
εια με τις παρακάτω:**

1. ρωγμή

2. δώρο

3. αγωγός

- 4.βάθρο
- 5.θέση
- 6.απρόσβλητος
- 7.όλεθρος
- 8.ειδήμονας
- 9.τέμνω
- 10.αίρεση

38. Από τις υπογραμμισμένες λέξεις του παρακάτω κειμένου να βρεις ομόρριζα επίθετα, σύνθετα με το στερητικό α- (αν-).

π.χ. διαμόρφωση > αδιαμόρφωτος

[...] Ας μου επιτραπεί τώρα να επιμείνω στο ρόλο που παίζει η αρχιτεκτονική όχι στη διαμόρφωση ενός χώρου μόνο, αλλά στην όλη αισθητική αγωγή του κοινού. Ο αρχιτέκτονας που, όταν χτίζει ένα σπίτι, έχει στο νου του πώς να κά-

μει τον ιδιοκτήτη να κερδίσει περισσότερα και πώς κι ο ίδιος περισσότερα να κερδίσει, είναι κακός αρχιτέκτονας, επαγγελματίας και τίποτε άλλο. Γιατί λησμονεί πως το σπίτι δεν αποτελείται μόνο από ωφέλιμους χώρους, δεν είναι ένα σύνολο διαρρυθμισμένο εσωτερικά κατά τρόπον ώστε να ευχεραίνει τη ζωή των ενοίκων του, αλλά έχει και μια πρόσοψη, μια εξωτερική προβολή, που απευθύνεται πολύ λιγότερο προς τους ενοίκους του και πολύ περισσότερο προς όλους. Έτσι ο αρχιτέκτονας γίνεται και παιδαγωγός, γίνεται και δάσκαλος της κοινής καλαισθησίας. Δημιουργεί μια καινούρια όραση. Κατασκευάζει το πρόσωπο της πολιτείας.

Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

39. Να βρεις την ετυμολογία των υπογραμμισμένων λέξεων:

Μίζερες και οι σχέσεις με τους άλλους λαούς. Με την καχυποψία του φουκαρά, βλέπαμε κάθε κίνησή τους σαν συνωμοσία εναντίον μας. Η πίστη στην παντοδυναμία του «ξένου δάκτυλου» (το εθνικό πλέγ-

μα παράνοιας) μας αφαιρούσε κάθε ευθύνη για τις πράξεις μας – κι έτσι διευκόλυνε τελικά τις όποιες ξένες επεμβάσεις. Έλλειψη εθνικής αυτόπεποίθησης. Υφέσεις κατωτερότητας και εξάρσεις πατριδοκαπηλίας. Υστερίες δυσπιστίας και εκρήξεις δουλικότητας και μιμητισμού.

N. Δήμου

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

40. Να δημιουργήσεις οικογένειες λέξεων από τις υπογραμμισμένες λέξεις του κειμένου.

Γλώσσα δεν είναι, καθώς φαντάζονται κάποιοι, αράδιασμα από λέξεις, τύπους και κανόνες, όπως αναγράφονται σε λεξικά και γραμματικές... παρά η έκφραση του εσωτερικού μας κόσμου, κύμα ζωής, άνοιγμα και επαφή ψυχών, ανταλλαγή αισθημάτων και σκέψεων μέσα σε συνομιλία, ερώτηση και απόκριση, άρνηση και κατάφαση, προσαγή, απαγόρευση και παράκληση, μικροεπεισόδια, πεζότητες και ταπεινότητες της καθημερινής ζωής και έξαρση και κατάνυξη, τραγούδι και κλάμα, χαρά και καημός, τρικυμία και γαλήνη, αγάπη και πάθος, αγωνία και κατάρα, επιστήμη και ζωή, σκέψη, ενατένιση της μοίρας

**και φιλοσοφία – όλα αυτά είναι
γλώσσα ατομική και εθνική.
Γλώσσα είναι ολόκληρος ο λαός,
λέει ένα φλαμανδικό ρητό.**

Μανόλης Τριανταφυλλίδης

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

41. Να γράψετε από ένα ουσιαστικό με την ίδια ρίζα:

- 1. ανέχομαι** _____
- 2. συνωθούμαι** _____
- 3. ελλιπής** _____
- 4. δράττομαι** _____
- 5. κωλύομαι** _____

42. Να βρείτε την ετυμολογία των λέξεων και να τις χρησιμοποιήσετε σε προτάσεις:

1.ρηξικέλευθος

.....

2.καιροσκόπος

.....

3.δεισιδαιμονία

.....

4.μνησικάκος

.....

5.οίηση

.....

6.καρατομώ

.....

7.ίσαλος

.....

8.ενδοστρέφεια

.....

9.εγγειοβελτιωτικός

10.μεμψίμοιρος

11.αναφανδόν

43. Από τις λέξεις που σας δίνονται να σχηματίσετε ομόρριζα ουσιαστικά ή επίθετα. Ύστερα να γράψετε δύο παραγράφους, μία για να χαρακτηρίσετε έναν καθηγητή που συμπαθείτε ιδιαίτερα και άλλη μία για κάποιον που δε συμπαθείτε πολύ. Στα κείμενά σας προσπαθήστε να χρησιμοποιήσετε όσο περισσότερες λέξεις μπορείτε από αυτές που σας δίνονται και από αυτές που σχηματίσατε.

κατανοώ

λέγω

εργάτης

πονώ

δάκνω (=δαγκώνω)

προσβάλλω

εντείνω

γλώσσα

ευθύνη

είδηση

μέθοδος

πατέρας

γνώμη

πνεύμα

είρωνας

επικρίνω

ανέχομαι

απωθώ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

44. Να βρεις ποιες από τις λέξεις που δίνονται στη δεξιά στήλη είναι ομόρριζες με τις υπογραμμισμένες λέξεις των φράσεων.

1. Με τις εκτεταμένες και αλόγιστες επεμβάσεις του ανθρώπου στη φύση παραμορφώθηκε το φυσικό τοπίο.	α. βάθρο β. βήμα γ. βαλτός
2. Η τεχνολογία, που προκάλεσε τις πληγές στο περιβάλλον, η ίδια θα τις θεραπεύσει κιόλας.	α. κλίμα β. έγκλημα γ. κλήση
3. Πόσοι άνθρωποι είναι πρόθυμοι να εγκαταλείψουν τις σύγχρονες ανέσεις;	α. υπόλοιπος β. ακατάληπτος γ. ελλιπής

<p>4. Με κανένα τρόπο δε δέχονται οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι και ποιητές ότι η επέμβαση του Θεού αίρει την ανθρώπινη ευθύνη.</p>	<p>α. άρση β. αιρετός γ. άρδην</p>
<p>5. Η πορεία του ανθρώπινου πολιτισμού υπήρξε μια κίνηση από την άγνοια στη γνώση, από την ανευθυνότητα στην ευθύνη, από τη δουλεία στην ελευθερία.</p>	<p>α. νιώθω β. νοιάζομαι γ. ευνοϊκός</p>

45. Να αντιστοιχίσετε κάθε λέξη της πρώτης στήλης με την ομόρριζή της στη δεύτερη στήλη.

1. θύμα	α. δράττομαι
2. κλίση	β. ακατάληπτος
3. κλήση	γ. κλίνω
4. λήψη	δ. θυσία
5. συμβολή	ε. έχω
6. όραμα	στ. κάτοπτρο
7. σπουδαίος	ζ. καλώ
8. θρέμμα	η. απρόσβλητος
9. δραχμή	θ. σπεύδω
10. σχέση	ι. τρέφω

46.Για κάθε λέξη που σας δίνεται υπάρχει μία ετυμολογικά συγγενής της στο κείμενο. Να βρείτε αυτές τις λέξεις του κειμένου.

Η εικόνα των άλλων λαών στα σχολικά βιβλία συμβάλλει πριν απ' όλα στην πολιτική διαπαιδαγώγηση των μαθητών/τριών. Η αρνητική εικόνα οποιουδήποτε άλλου λαού αναγκαστικά ταυτίζει τις επιμέρους ομάδες εξουσίας ή τις κυβερνήσεις με το λαό ολόκληρο. Έτσι, τα έθνη εμφανίζονται σαν απόλυτα συνεκτικές ομάδες, χωρίς εσωτερικές διακρίσεις και διαφορές, χωρίς συγκρουόμενα συμφέροντα, με χαρακτηριστικά (καλά ή κακά) στατικά και αναλλοίωτα στο χρόνο, σαν από τη φύση δοσμένα. Αυτό οδηγεί τους μαθητές/τριες να αντιλαμβάνονται την αυταρχική διακυβέρνηση-

ση, τις αυτοκρατορίες ή την αποικιοκρατία, τον επεκτατισμό και τους πολέμους σαν «φυσικά» χαρακτηριστικά κάποιων «κακών» εθνών και όχι ως κοινωνικά φαινόμενα, που εξηγούνται με την ιστορική περίοδο, το είδος διακυβέρνησης, την οργάνωση των κοινωνιών, τα κάθεστώς, τις πολιτικές ηγεσίες.

Άννα Φραγκουδάκη

1. αμφορέας

2. απών

3. ακατάληπτος

4. διαβλητός

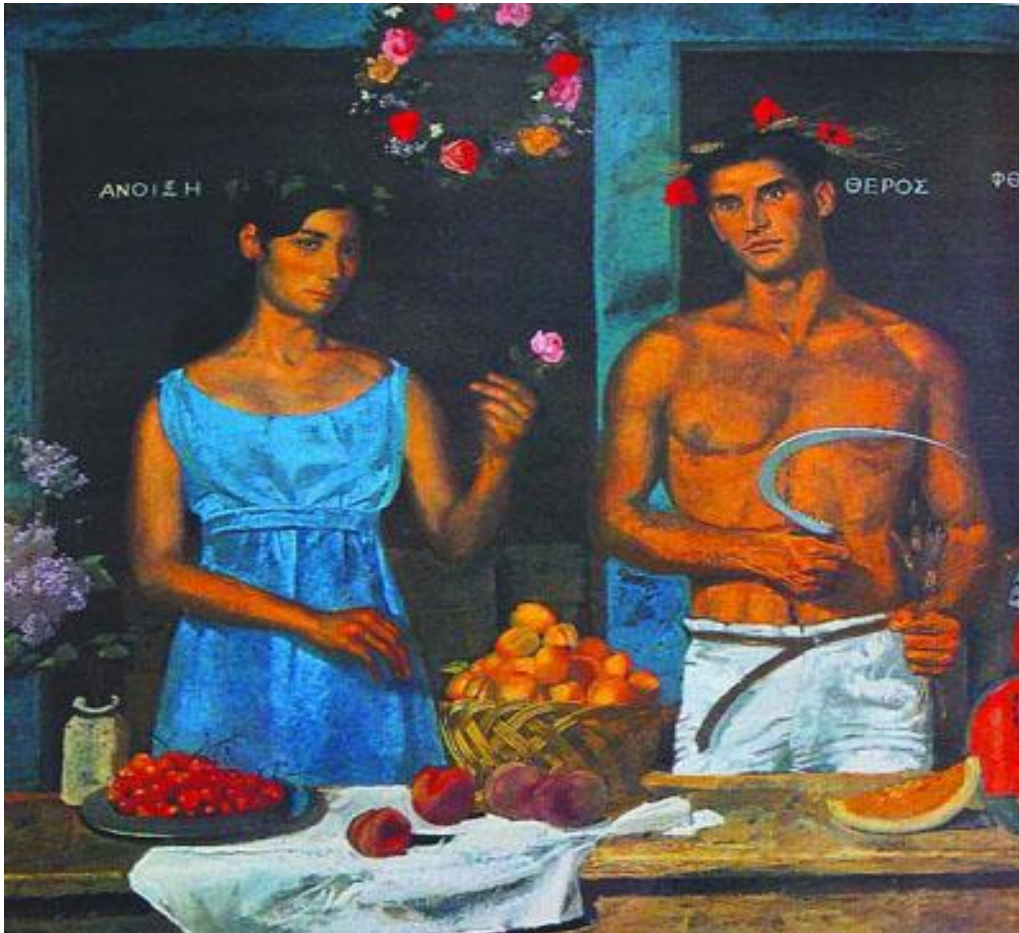
5. άξονας

6. καχεξία

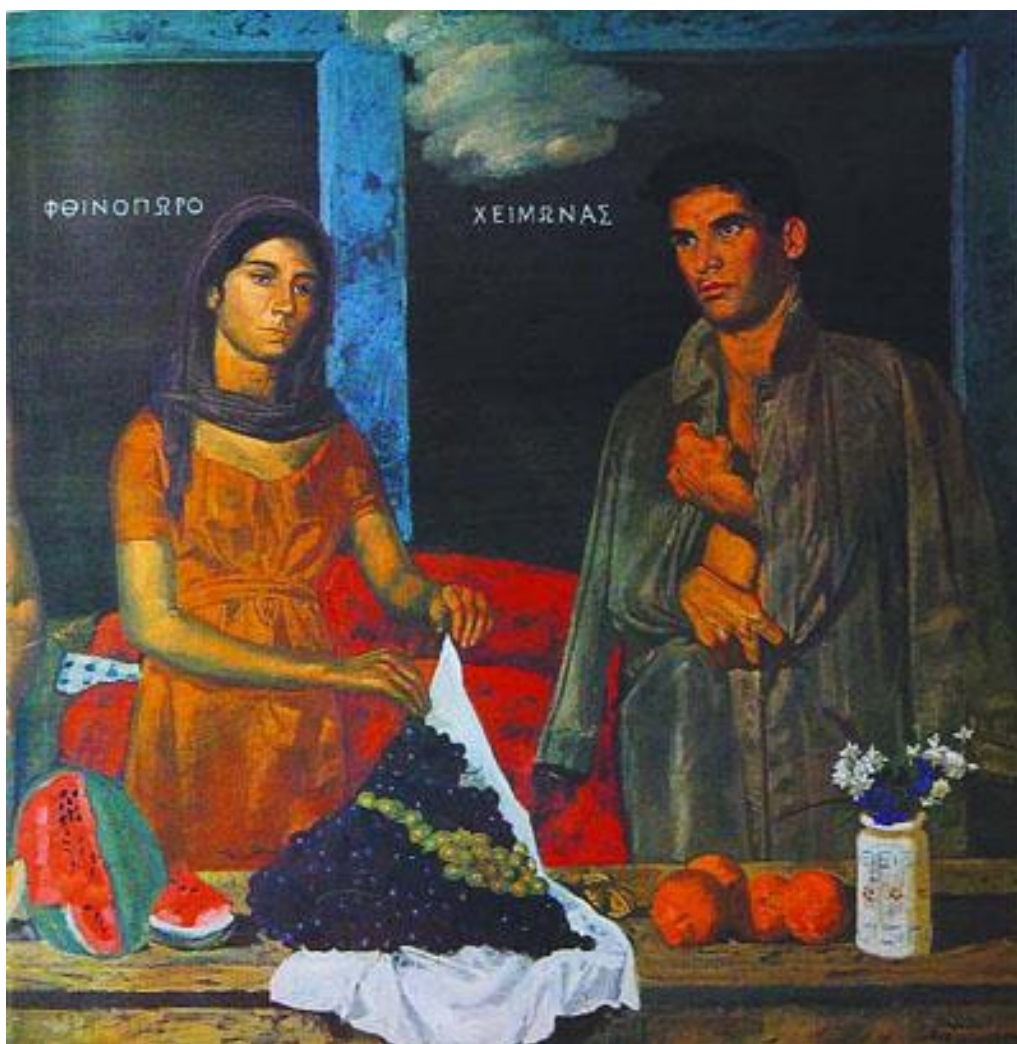
7. δώρο

8. κρίμα

9. σταθμός

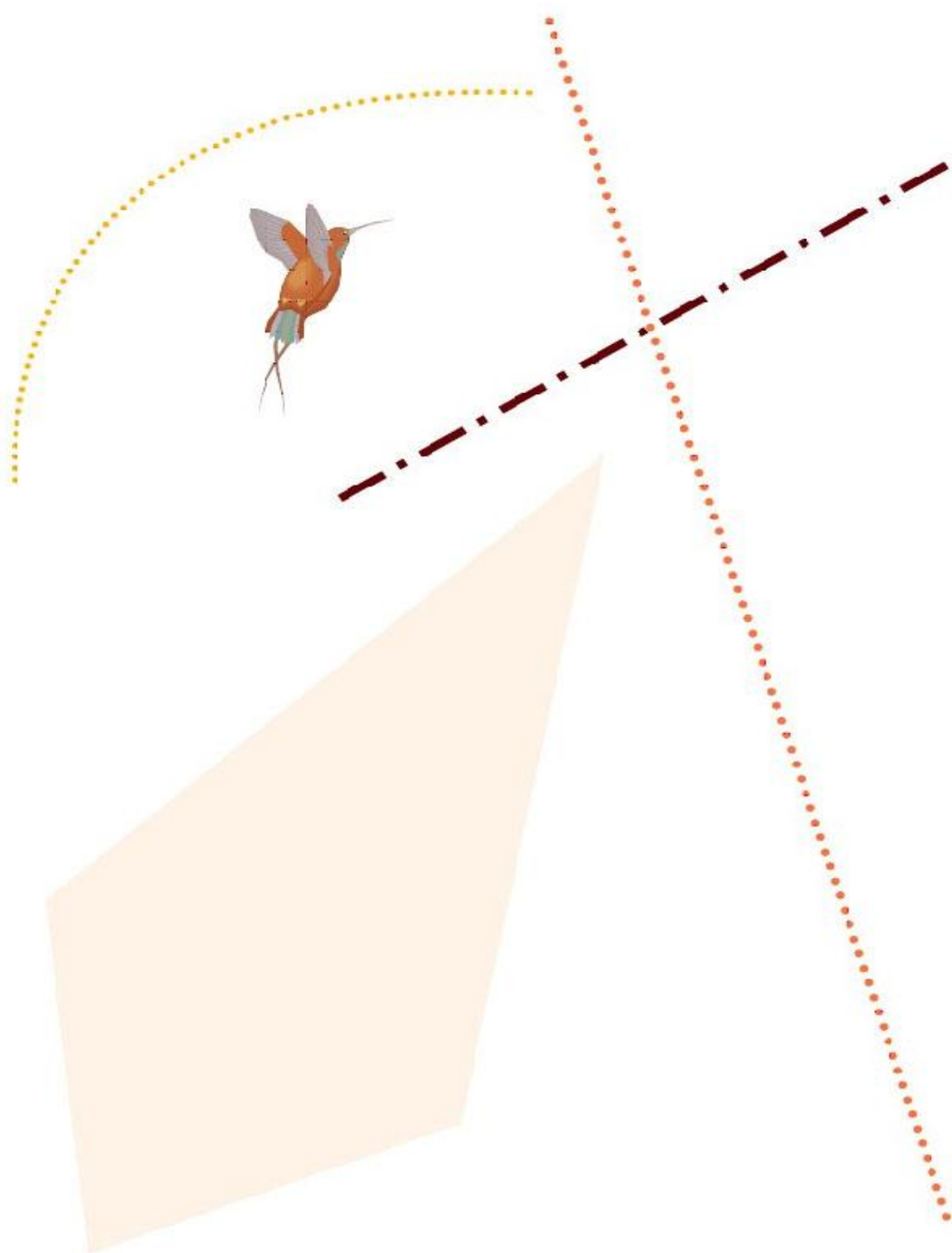

**Γιάννης Τσαρούχης
(1910-1989). Άνοιξη - Θέρος,
αριστερό τμήμα από τις
Τέσσερις εποχές, 1969.
Λάδι σε λινό (160εκ. X 300εκ.).**

**Γιάννης Τσαρούχης (1910-1989)
Φθινόπωρο - Χειμώνας, δεξιό
τμήμα από τις Τέσσερις εποχές,
1969. Λάδι σε λινό (160εκ. X 300εκ.)**

Ε΄ ΛΕΞΕΙΣ ΑΠΟ ΞΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Η γλώσσα μας μέσα στα τέσσερις περίπου χιλιάδες χρόνια της ιστορικής της πορείας δέχτηκε πολλές ξένες λέξεις από τους άλλους λαούς, γειτονικούς ή μη, με τους οποίους οι Έλληνες ήρθαν, και έρχονται, σε επικοινωνία δίνοντας και παίρνοντας υλικά και πνευματικά προϊόντα (εμπόριο, τέχνες, γράμματα, επιστήμη, φιλοσοφία, θρησκεία κτλ.). Έτσι στη γλώσσα μας υπάρχουν:

Α. Λέξεις ξενικής προέλευσης που έχουν γίνει, όμως, τόσο ελληνικές όσο και οι καθαυτό ελληνικές. Τις λέξεις αυτές άρχισε να τις δέχεται η ελληνική γλώσσα από τους προχριστιανικούς ακόμη χρόνους και συνέχισε να τις δέχεται και αργότερα. Έχουν προέλευση ανατολική (φοινικική, περσική, αιγυπτιακή, εβραϊκή, αραβική, τούρκικη), λατινι-

κή, βαλκανική, ευρωπαϊκή (ιταλική, γαλλική, αγγλική κτλ.) π.χ. παράδεισος (περσ.), άλφα, βήτα κτλ. (φοιν.), πυραμίδα (αιγυπτ.), Μαρία (εβρ.), άλγεβρα (αραβ.), λουκούμι (τουρκ.), κάστρο (λατιν.), ρούχο (σλαβ.), πανταλόνι (ιταλ.), ζακέτα (γαλλ.), ρεκόρ (αγγλ.).

Οι λέξεις αυτές έχουν γίνει λαϊκές, αφού χρόνια τώρα χρησιμοποιούνται από τον ελληνικό λαό, έχουν προσαρμοστεί και πειθαρχούν στους νόμους της ελληνικής γλώσσας, στους νόμους δηλαδή της μορφολογίας της, του παραγωγικού της κτλ.

Β. Απροσάρμοστες ξένες λέξεις που εισέβαλαν στη γλώσσα μας μέσα από πολλές διόδους. Αυτές δεν πειθάρχησαν στους κανόνες της γλώσσας μας· γι' αυτό και φέρουν έντονα, συχνά, τα χαρακτηρι-

στικά γνωρίσματα της γλώσσας από την οποία προέρχονται, με αποτέλεσμα: να μην προσαρμόζονται, από τη μια μεριά, στο κλιτικό μας σύστημα, και να μην αφήνουν, από την άλλη, απογόνους, αφού δεν τις εμπιστεύονται οι άλλες λέξεις και δεν τις αγγίζει το παραγωγικό σύστημα της γλώσσας. Τέτοιες λέξεις π.χ. είναι οι: τρακτέρ, τουρ, κάμπιγκ, γκολφ κτλ.

Ε΄ Λέξεις από ξένες γλώσσες στην ελληνική

1. Αρκετές ξένες λέξεις χρησιμοποιούνται στη γλώσσα μας, ενώ υπάρχουν αντίστοιχες ελληνικές. Να αντικαταστήσετε τις ξένες λέξεις που υπογραμμίζονται με ελληνικές λέξεις ή φράσεις.

1. Τελευταία μάς **σνομπάρεις** πολύ, ενώ το **ξέρεις** πως εμείς σ' αγαπούμε.

.....
2. Οι γόννοι αριστοκρατικών οικογενειών έπρεπε να γνωρίζουν το **σαβουάρ βιβρ**.

.....
3. Ο κόσμος βοούσε ότι το παιχνίδι ήταν **σικέ**.

4. Ένα γνωστό διαφημιστικό σλόγκαν είναι το «βάλε τον τίγρη στη μηχανή σου».

.....

5. Το μαγαζάκι πουλούσε σουβενίρ για τουρίστες.

.....

6. Τελικά ποιο είναι το ρεζουμέ απ' όλη αυτή τη συζήτηση;

.....

7. Εξαπέλυσε πογκρόμ κατά των αντιπάλων του.

.....

8. Δε συμφωνούμε ποτέ, γιατί οι αντιλήψεις του είναι ντεμοντέ.

.....

9. Η ηθοποιός Μ.Β. έπαιξε σε πολλά έργα μελό στη δεκαετία του 1960.

.....

10. Το επάγγελμα του διπλωμάτη έχει υψηλό πρεστίζ.

.....

2. ΣΤΙΣ ΦΡΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝ ΝΑ ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΗΣΕΤΕ ΤΙΣ ΞΕΝΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΜΕ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ Ή ΦΡΑΣΕΙΣ:

1.Μην τον παρεξηγείς είναι το στίλ του τέτοιο.

.....

2.Θα πάω το αυτοκίνητο για σέρβις.

.....

3.Το ξενοδοχείο ήταν μικρό, αλλά είχε καλό σέρβις.

.....

4.Όλη η οικογένεια παρακολουθούσε με προσοχή το σόου.

.....

5.Ο προπονητής ζήτησε τσίμ άουτ, για να δώσει οδηγίες στους παίκτες του.

.....

6.Ο καμεραμάν αποτύπωσε το ατυχές συμβάν εκθέτοντας σε κίνδυνο τη ζωή του.

.....

7.Δε δέχτηκα την πρότασή του, παρόλο που είχε πολλά αβαντάζ.

.....

8.Χρησιμοποιεί διάφορα τρικ, για να με πάρει με το μέρος του.

.....

9.Οι πολιτικοί συνήθως δέχονται τα αποτελέσματα των γκάλοπ, όταν τους ευνοούν, και τα απορρίπτουν στην αντίθετη περίπτωση.

.....

10.Ο πρωθυπουργός έδωσε πρες κόνφερανς για την κατάσταση της οικονομίας.

.....

11.Οι δημοσιογράφοι δεν έμειναν ικανοποιημένοι από τις εξηγήσεις του κυβερνητικού εκπροσώπου στο πρες ρουμ.

.....

12.Πολλά ανταλλακτικά αυτοκινήτων είναι ιμιτασιόν.

.....

13.Στη γιορτή του κάλεσε την ελίτ της τοπικής κοινωνίας.

.....

3. Να αντικαταστήσετε τις παρακάτω ξένες λέξεις με ελληνικές τις οποίες στη συνέχεια να εντάξετε σε φράσεις.

ΣΤΟΚ

Φέρι μπτοτ

σέρφιγκ

χάι φάι

τσάμπιονς λιγκ

ρέφερι

ΤΑΝΚΣ

ρεζερβουάρ

μοντάζ

ρεπόρτερ

σόου γούμαν

σταρ σύστεμ

.....

.....

.....

.....

αριβισμός

σκαμπρόζικος

μποϊκοτάζ

βερσιόν

βερμπαλισμός

γκάμα

γκροτέσκο

κόμπλεξ

ινκόγκνιτο

γούστο

κρετίνος

κονσόρτσιουμ

κοντράστ

μανιφέστο

καμπάνια

εμιγκρέ

βέρος

ασορτί

κλισέ

5. Συχνά χρησιμοποιούμε, στην επίσημη κυρίως γλώσσα, ορισμένες φράσεις από τη λατινική. Σας δίνουμε τη σημασία μερικών από τις πιο συνηθισμένες. Εσείς να εντάξετε κάποιες από αυτές μέσα σε περιόδους λόγου.

ad hoc: γι' αυτό· δηλώνει το ειδικό και κατάλληλο αλλά και τον κατάλληλο άνθρωπο.

a posteriori: εκ των υστέρων δηλώνει κρίση με βάση την εμπειρία.

a priori: εκ των προτέρων δηλώνει κρίση πριν από την εμπειρία.

ave Caesar, χαίρε, Καίσαρ, οι

**morituri te
salutant:**

μελλοθάνατοι σε
χαιρετούν· πρόκειται
για το χαιρετισμό των
μονομάχων που
περνούσαν κάτω από
τον αυτοκρατορικό
θώκο στο Κολοσσαίο.
Χαρακτηρίζει την
κατάπτωση των
ανθρώπων που
διακινδυνεύουν τη
ζωή τους, για να
τέρψουν τον
αυτοκράτορα.

casus belli:

αφορμή πολέμου·
δηλώνει κάθε γεγονός
που προκαλεί πόλεμο
(χρησιμοποιείται και
ειρωνικά για ιδιωτικές
υποθέσεις).

**delenda
Carthago:**

πρέπει να
καταστραφεί η
Καρθηδόνα. Έτσι
τέλειωνε τους λόγους
ο Κάτων· η φράση
δηλώνει έμμονη ιδέα
και σταθερή
απόφαση.

**dura lex,
sed lex:**

σκληρός νόμος αλλά
νόμος. Λέγεται για το
νόμο ή τον κανόνα
στον οποίο πρέπει
κανείς να υποταγεί,
έστω κι αν είναι
σκληρός.

de facto:

από την πράξη,
έμπρακτα

**errare
humanum**

«το πλανάσθαι είναι
ανθρώπινον».

est:

Χρησιμοποιείται για να δικαιολογηθεί πλάνη ή λάθος.

Hannibal ante portas:

Ο Αννίβας προ των πυλών· ήταν η κραυγή απόγνωσης των Ρωμαίων μετά τη μάχη των Καννών. Χρησιμοποιείται για άμεσο κίνδυνο.

homo homini lupus:

ο άνθρωπος είναι λύκος για τον άνθρωπο. Σημαίνει πως οι άνθρωποι έχουν άγριες διαθέσεις ο ένας για τον άλλο εξαιτίας των ατομικών τους συμφερόντων

**lapsus
linguae:**

ολίσθημα (αμάρτημα)
της γλώσσας· λέγεται
για το σφάλμα που
γίνεται από
απροσεξία, όταν
λέγεται άλλο αντί
άλλου.

**modus
vivendi:**

τρόπος διαβίωσης·
υπονοεί τη
συμβιβαστική λύση
σε διένεξη αντίθετων
συμφερόντων, κυρίως
πολιτικών.

**o tempora!
o mores!:**

ω καιροί! ω ήθη!
Αναφώνηση του
Κικέρωνα με την
οποία χαρακτηρίζει τη
διαφθορά των ηθών
της εποχής του.

**persona
grata:**

προσφιλέσ πρόσωπο·
στη διπλωματική
γλώσσα δηλώνει ότι
κάποιο πρόσωπο θα
γίνει δεκτό με φιλική
διάθεση από τη χώρα
στην οποία είναι
διαπιστευμένο. Συχνά
χρησιμοποιείται και
το:

(χαρακτηρίστηκε...)

persona non grata:
όχι προσφιλέσ
πρόσωπο.

**primum
vivere,
deinde
philosophari:**

πρώτα να ζει κανείς
και έπειτα να
φιλοσοφεί· γνωμικό
που λέγεται ειρωνικά
για εκείνους που
ασχολούνται με
συζητήσεις και

φιλοσοφίες, ενώ δεν είναι σε θέση να εξασφαλίσουν ούτε το ψωμί τους.

sic:

έτσι· λέξη που μπαίνει μέσα σε παρένθεση στο μέσο ενός κειμένου ή στο τέλος ξένου χωρίου που παρατίθεται, για να δηλώσει ότι το πρωτότυπο είναι ακριβώς έτσι όπως δίνεται, με τα λάθη ή την παραδοξολογία του.

sine qua non:

ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ

status quo:

(πλήρες: in statu quo ante): η

προγενέστερη
κατάσταση
(διπλωματική
έκφραση, όταν δεν
επέρχεται καμιά
μεταβολή).

sui generis: του δικού του γένους,
ιδιότυπος

**summum
jus,** η υπερβολική
δικαιοσύνη είναι

**summa
injuria:** υπερβολική αδικία·
απόφθεγμα του
Ρωμαϊκού δικαίου,
που σημαίνει πως η
αυστηρή επιβολή του
νόμου συνεπάγεται
πολλές φορές αδικία.

timeo φοβούμαι τους

**Danaos
et dona
ferentes:**

Δαναούς, κι όταν
ακόμη φέρνουν δώρα
(αντίστοιχο με το:
«Φοβοῦ τοὺς
Δαναοὺς καὶ δῶρα
φέροντας»)-
χρησιμοποιεῖται με
την ἔννοια ὅτι πρέπει
να προφυλαγόμεσθε
ἀπὸ ἕναν εχθρό, ὅσο
γενναιόδωρος ἢ
καλός κι αν φαίνεται
κάποια στιγμή.

urbi et orbi: στην πόλη (τη Ρώμη)
και την οικουμένη,
παντού

vae victis: οὐαί τοῖς ἡττημένοις
(αλίμονο στους
ηττημένους)- σημαίνει
πως ο ηττημένος

βρίσκεται στη διάθεση του νικητή.

veni, vidi, vici:

ήρθα, είδα, νίκησα· φράση του Καίσαρα με την οποία ανήγγειλε στη σύγκλητο την ταχύτητα με την οποία νίκησε το Φαρνάκη, βασιλιά του Πόντου.

Χρησιμοποιείται για να δηλώσει την εύκολη και γρήγορη επιτυχία.

verba volant, scripta manent:

τα λόγια πετούν, τα γραπτά μένουν· λατινική παροιμία για την αποδεικτική αξία που έχουν τα γραπτά.

6. Να εντάξετε σε μία φράση καθέναν από τους παρακάτω γλωσσικούς όρους που προέρχονται από τη λατινική, αλλά χρησιμοποιούνται συχνά και στη γλώσσα μας.

1.curriculum vitae

.....

2.mea culpa

.....

3.mutatis mutandis

.....

4.de profundis

.....

5.alter ego

.....

6.de jure

.....

7.in vivo

.....

7. Να επιλέξετε την κατάλληλη λατινική φράση από το πλαίσιο και να συμπληρώσετε τα κενά.

a priori, sic, de facto, casus belli, lapsus linguae, sine qua non, sui generis, urbi et orbi, persona non grata, status quo

**1. Η υγεία είναι όρος.....
για τη σταδιοδρομία κάποιου.**

**2. Γίνεται προσπάθεια από ορισμένους κύκλους να ανατρέψουν το
..... στην περιοχή
μας.**

**3. Έγραφε ο υποψήφιος καθηγητής:
«υποβάλας (.....)
το υπόμνημά μου».**

4. Δεν μπορείς να συνεννοηθείς εύκολα μαζί του· πρόκειται για άνθρωπο

5. Είναι αλήθεια ότι ο πρωθυπουργός της γειτονικής μας χώρας διακήρυξε ότι αποδοκιμάζει τα γεγονότα.

6. Το ψευδοκράτος των Τουρκοκυπρίων επιδιώκει να αναγνωρισθεί

7. Η χώρα μας αρνείται να δεχτεί τον κ. Χ.Χ., γιατί τον χαρακτήρισε

8. Παρόλο που ο πρωθυπουργός χαρακτήρισε αυτή τη φράση, πολλοί υποστηρίζουν ότι την είπε συνειδητά.

9.Η Ελλάδα δήλωσε πως θα θεωρήσει κάθε παραβίαση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Κύπρου.

10.Είναι βέβαιο πως η απόφαση αυτή είχε ληφθεί και χωρίς να μελετηθούν όλα τα δεδομένα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 3ου ΤΟΜΟΥ

Γ' Από τη μορφολογία των λέξεων
.....4

Δ' Από την ετυμολογία των
λέξεων.....41

Ε' Λέξεις από ξένες γλώσσες στην
ελληνική.....125

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.